

5255

PESTI LEVELEK.

ÍRTA

V A J D A P É T E R.

ELSŐ FÜZET:

S Z É P S Z A V A K.

KASSÁN.

A LITERATURAI INTÉZETBEN.

1835.

SZÉP SZAVAK.

ÍRTA

V AJ D A P É T E R .

KASSÁN.

A LITERATURAI INTÉZETBEN.

1835.

REVEREND

THE

1850

ELŐSZÓ.

Az volt még csak hátra, hogy szép szavakat is írjunk, minekutána a' sokféle csöpökbül bevettünk, karczoltattunk, a' Muzarionban mosattunk, az Ekhóban dögönöztettünk, a' kritikai lapokban — —! Már csak ugyan jobban kellene ösmernem embereim ingerlékenységét, vagy inkább, akarám mondani, izgékonyságokhoz kellett volna jobban szabnom magamat. De most az egyszer álsimogatással érem be. Júnó is így tön hajdan Jupiternek, midőn be akarta magát nála hizelegni.

Szándékomat még a' kiadómnak

sem jelentem ki. És hogy a' férfiak — ki nem találndják, arrul jót állok, valamint fejemet teszem rá, hogy száz olvasóném közül nyolczvan kilencz egészen behat titkaimba. Oh ha a' mi aszszonyaink olly gonddal olvasnának magyarul, mint a' esomókat fejtegetik, akkor Magyarország az irók paradicsoma volna.

Mi férfiak sem vadászszuk a' keserűt, hanem nőink majd meghalnak az édesért. Meglehet, hogy chemiai rokonság uralkodik közöttök és a' darázsok, sőt méhek között. Angyalkák, meg merjem e mondani, hogy bennem esupa mézgondolatok és édes szavak laknak? — Nem, én azt meg nem mondom, — mert a' méhek a' méz után fulankval járnak.

Sokan vannak, kiknek szájok ize

megromlott, és ezeknél minden fanyar, a' mit szájokba vesznek. Ez pedig legkönnyebben megtörténik egy olly tartományban, hol a' hatalmas Hasurnak ég Zeusz, Minerva és Bachusz oltáran is az áldozat. — Így szegény fejemnek is van mitül tartani!... Vagy inkább nincs... mert író csak írótul tarthat. Más jól tápláltak könnyen mosolyognak a' szép szavakon.

Azonban a' ki előtt fanyarok az én gondolataim, ne bennem keresse a' hibát. Mert ha engem száz sajtóval sajtólnának is... Óh bár egészen lesajtóztatnám: akkor lennének igazi kisértet-méz szavak ajakaimon, és kiki az igazi izt érezné meg rajtam. De így sok helyen csak be kell czukroznom maga-

mat, mint betegnek szokták a' keserű orvosságot.

Mi Magyarok keveset megyünk ki szülő falunk határából 's legfőlebb azon városba rándulunk be néha, a' hol philozophiát, academiát és illyesmit tanultunk, 's — a' mi nevezetesebb — egygyel vagy többel szívjátékot üzünk, — és talám néha Pestre, megnézni, nem vert e lábokat és gyökereket a' hajóhid. Ezekből pedig az következik, hogy jobban ösmerjük házi állataink izlését, mint embertársainkét, kivált pedig azokét, kik nem egy kenyeren vannak velünk. A' miből viszont azt huzom ki, hogy nem vétkezném, ha egy két beczukrozott izlés pilulát adnék be némelly olvasómnak, olyan pilulát, melly megfogamodva gyümölcsöket teremne. Hanem a' föld-

nek alig ha jobbnak nem kellene lenni
a' mienknél!

Az írók izlését nem látszanak elég-
gé üsmerni az olvasók, vagy inkább
a' nagy publikum tagjai. Az gondol-
tatik ugyan is, hogy mi írók egy fön-
tebb világ lényei vagyunk, finomabb le-
vegőt lélekszünk, 's az örök igazságok
szellemével lakozunk, innét dicsére-
tet akarnak felénk szállongtatni az
Olymposzra 's tömjént gyujtani, mint
Nagy Sándor az orvosának. Pedig ez
nagy járatlanság a' természet-leírásban.
Uraim, hogy az író könnyebb, légie-
sebb az olvasónál, annak földi, anyag-
os, materialis oka van.

Az író izlésének semi sem hizelke-
dik jobban, mint az irat megvevése, . .

igen, igen, az irat megvevése... No, de magyarabban nem mondhatom meg. Uram fija, el akarnak küldeni a' házból, mivel rossz tanító vagyok, semmit sem tudok az elmés fiúnak fejébe verni. No, de mondja meg a' keresztény világ, magyarázhatok e világosan? — „Egy kis türelmet kérek még, csak két napig!“... „Nem két nap nagy veszteség.“ — Ugy e, Magyaraim, nincs igaza a' házi urnak? Két nap veszteség?... Nekünk az időt ingyen adják.

Kérem, tessék egy kivételt tenni nálam, legalább egy magamnál. Nekem az időmben fele tőkepenzem fekszik! „Haha! beh rossz tőkepenzt választott az ur!“ Kérem, uraim, még eldöntendő dolog, nem ez e a' jobbik

fél. Mert, gondolják meg, magyar író lettem.

A' dohánytul, azt mondják, akarva sem tud megválni többé az ember, mint a' koláncstul. Én azonban azt gondolom, szabadon tudnám mozgatni tőkém, ha a' dicsőség vágya nem háborgatna. A' dicsőség pedig énnálam olyan kis phlegmaticus állat, mint a' csiga, és pedig ezer szarvat is eresztethető csiga, melly a' rossz időben lapdává gömbölyödik, jóban pedig több több sugarat bocsát ki. Oh ha mind az ezeret kibocsáthatná! Attul pedig őrizkednem kell, hogy két szarvat ne ereszszen; mert ekkor ugy rajzolhatnák le, mint Atilát szokás, — a' hatalom két sugarával.

Ezeket vélém előre megmondandóknak, minthogy a' némajegyeket sem én, sem olvasóm (legalább nagy részint) nem igen értjük.

A'

JOKEDVNEK ES BIZODALOMNAK

barátságosan

ajánlva.

JOHN W. WILSON

Lumpaci vagabundus.

Őszutó 1834.

Különös, sőt meglepő, hogy az a „Lumpaci vagabundus“ mindenféle oly nagy szerencsét tesz. Bécsben diadalát ünnepelé, némethonban szerte szét kürtölteték, most nálunk a nemzeti játékszínen kevélykedik. Annyit látunk, hogy a természet szereti az ellentételeket, mert a legnagyobb hegyek mellett a legmélyebb völgyek vannak, a legnehezebb test legalábbra nyomakodik, míg a legkönnyebb a legmagasára szál; — talám az emberek is a jó természet-anyát akarják követni? Ideje volna már egyszer, de én a sokaságra nézve szörnyü kételkedésben vagyok. Az ember másnál, 's még a természetnél is, bölcsebb akar lenni, 's beh gyakran orrol miatta.

Ez a „Lumpaci vagabundus“ igazi vasárnapi darab, 's most utolszor még is szerdán játszották. Különös, de még sem csuda; van idő és hely, a hol hetenkint többször is le-

het vasárnapolni. A' dolgot még jobb neven nevezve, a' „Lumpaci vagabundus“ ostoba egy darab, minden erkölcsi kifejlés, minden tanúság nélkül: hanem éppen innét vélem megmagyarázandónak a' kedvesen fogadtatását. Nem tartok én a' latinokkal, kik azt mondák: hasonló hasonlóknak örül; hanem Sokratessel, ki nem szégyenle a' porba heveredni 's ottan az utsza-gyermekekkel porcsibéket alkotni. A' jó Sokrates! ő is színjátészó volt, de csibéit rutul lejárták a' szekeresek.

A' görögök színházai jobb állapotban lehetnek a' mieinknél, pedig a' görögök nyomorult helyzetben voltak a' színjátékokra nézve. Nem fordíthattak németbül, francziából, ángolbul. Kóbor rongyóczot, Gárabonczás diákot nem tudtak előteremteni. Mennyivel állunk itt mi előttök. Mi, különösen a' német föld minden középszerű és rossz darabját rendesen még középszerűebben és rosszabbul fordítva, birjuk 's egész a' bele csemerlésig játszani láthatjuk, azaz, középszerűen és rosszul. Ki is várná azt, hogy a' játészó tegyen fejet az iró vagy fordító törzsökére, vagy töltse meg agyval a' kaponyáját?

Eredeti játékdarabok irásával ki vesződnek? Eljátészani a' becses életet ki fogná? Hogy maradna idő a' pipára és bajuszpödrésre? — No de hiszem mindnyájunknak nem is szük-

séges íróvá lennünk; elég ha minden ezerre egy író esik, így tíz millió ember között tíz ezer író támad, kik munkáikkal, az örök hír meg annyi oszlopaival, a' dunát elrekeszthetik. — Igen, igen, ezen jó emberek elrekeszthetik a' dunát, ha t. i. lesz, ki őket nap-számba megfogadja, a' jelen és jövő kor előtt érdemeket gyűjtendő. Mert a' tudósoknak kézi munkát adni, mai világban öszvehasznolhatatlan érdem. — De mit is tréfálok én tíz ezer íróval? Bár tudásunk volna annyi, az az olyan a' ki tanult, vagy még inkább, a' ki tanul is. Hogy nem mind író a' ki tanult, látjuk tudományosaink között, tudásaink korszorujában. Ezek szerint tíz ezer tanult ember közül talám minden tizedik lehetne író; ezer író pedig tíz ezer embernek jószokat mondhatna.

'S mi köze a' „Lumpaci vagabundusnak“ az ezer íróhoz? kérdik olvasóim. Ah, édes keresztény atyámfiak, igen sok, nagyon sok. Ha sok írónk volna, sok olly rongyóczi darab látna napvilágot, 's ha sok illy darab nézne napvilágra, mindig telve lennének játékszíneink, 's ha mindig telve volnának játékszíneink, a' hazafiuskodáshoz nem kellene folyamodnunk, 's ha a' hazafiuskodáshoz nem kell folyamodnunk, állandóvá lön a' magyar játékszín, — ha a' magyar játékszín megállapo-

dott, akkor tovább nem megy, ha tovább nem megy, csupa lumpaci darabokkal fényeskedik, 's ha játékszínünk fényeskedik, mi nagy nemzet leszünk, 's ha nagy nemzet lettünk! — akkor, akkor tiz tánczosnét is hozathatunk le Bécsbül; ha Bécsbül tiz tánczosnét hozattunk, minden másod napon balletet adhatunk, 's ha minden másod napon balletet adunk, magunk is megtanulhatjuk a' keringést, 's ha mind megtanultuk a' keringést, csupa ballettisták leszünk, — és a' könnyű láb mint fog illeni a' komoly asiai lasusághoz, melly bennünket olly szépen bélyegez!

Nemde örültök, honomban született fiak, ezen képeknek? De nem csak ti örülhettek nekik, hanem az itt született 's minket nem értő leányok is. Ki szereti ezeknél jobban a' lejtőket, mazurkákat, cottiliónt, orosz és franczia quadrilt? Ők divatba hozhatják a' ballet-keringőt is, mert az nem magyar nyelv. Magyar nyelv?... Hát van magyar nyelv?... Azt gondoltam, már kihalt, és csak könyvekben él? — Ha ha ha! ugyan fogna ám ez könyvekben élni, dicsően, olvastatva, mint az ó görög, latin és sanszkrit nyelvek! Lumpaci vagabundus át van magyarra téve; nyelvünk kihalhatatlan!

A' halhatatlanságra sok ut van. Némellyik költött, másik hangázott, ez koldult, az fe-

csérlett; ez faragott, az festett; ez épített, az rontott; ez ölt, az éltet ada; ez Diána templomát fölégeté, az Sionon hajlékot építte, — és mindnyája halhatatlan. De ezeknek nevét egy általános vizözön kitörülheti; nem úgy a' játékszínen nevezetesekeit. A' Lumpaci vagabundus élni fog, a' bárka romladékai között is, — valamig lábszija 's ezéréra szorul valaki.

Hát ha még valaki sugó lehet! A' sugó a' pénz után első személy a' játékszínen. Ő a' levegő, melly a' tüdőbe hat, ő a' tüdő, melly az egész szín számára levegőt szí be, ő a' gége, melly hangokat ad ki, ő a' száj, melly szavakat teremt. Sugó nélkül elnémul a' játékszín.

Azt mondják, a' leányok olly kevéssé tudják titkaikat elhallgatni, mint az asszonyok azt elárulni. — Én nem tudom, melly öszveköttetésben vagyok az elsővel, hanem elhallgatni nem vagyok képes, a' mi olly igen nyomja oldalbordáimat. Megengedjétek, leányok, hogy e' részben hozzátok simulok; hidjéjek el, különben olly ellenkezésben vagyok veleték, mint a' magnes déli sarka az éjszakival. Ezt hetenkint kétszer lenyesést szerető szakalomra mondom; és az olly bizonyos, mint, hogy a' magnes (irány) ellenkező sarkai egymáshoz vonzódnak. — A' titok pedig ez; Én sugó szeretnék lenni.

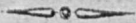
Oh ha én sugóvá fogadtatnám, természetesen jó pénzen, mert ingyen még sugni sincs kedvem, ... nem tehetek róla, nem tudom hol ragadt reám ezen gonosz angol sajátság, — akkor beh sokat sugnék én, híven, szünetlenül, komolyan, dévajkodva, intve, tüzelve, tartóztatva. Megsugnám a' mondhatót és a' mondhatatlant, kivált ezen utolsót, a' most olyant, nagyoknak apróknak, szegényeknek gazdagoknak. A' szópatriótának, ki örökké lármáz, soha sem dolgozik, megsúgnám: fordítsa meg köpönyegét, ha nem egészen is legalább félig. A' czikornyás hegedűsöknek fülökbe mondanám: azért kérjenek pénzt, hogy nem hegedülnek; — az ügyészeknek, hogy nem patvarkodnak; az orvosoknak, hogy rászorulástul mentek maradnak. A' leányoknak is sugnék valamit, a' szépnek: őrizkedjék a' meglopástul: a' nem szépnek: a' lélek kelleme magunktul függ; a' gazdagnak: telt köpü körül sok a' tolvaj méh; a' szegénynek: kiki csak a' jólakásig ehetik. Iát a' játékszínen... Ott tenném ám még az igazi sugást! Az idegen rossz darabokat mind számüzném a' padrul, a' remekeket pedig reá hoznám; az eredetieket különösen kedvelleném, 's rajta lennék minden módon, hogy a' boroskancsók helyett a' pimplai forrásbul iganak íróink. És ekkor az olly já

tékokat, mellyekben nagy embereink rajzolatnak, a' vétek ostromoztatik, az erény diadalt nyer, olly finoman sugnám, hogy a' játészó fölségesen, a' hallgató egy sem hallaná.

A' játékszini terv kőholóknak is lenne egy kis sugni-valóm, az t. i. hogy korbácsot emlegessenek, mellyel kitkit a' játékszinbe lehessen pénzéért nógatni. Ezen képzeletért akárki megád három millió tallért pengőben, azon pedig csak lehet színt építeni. A' képzelet maga sem olly vad, mint valamelly elgyöngült szívü emberbarát ítélhetné. Hasonló uton sok pénz öszvegyült már olly helyeken, hol a' giaur-díj szedetik; nálunk sem halni ám meg a' korbácsra gondolásban.

Hanem talám másnak is van sugnivalója hozzám? — Ezt én bevárando elnémulok a' sugdozással. Monsieur Nestroy *) tudom mondana valamit, ha magyarul tudna.

*) A' „Lumpaci vagabundus“ szerzője

Ellenkező oldalak.

Ószutó 1834.

Egy valaki kérdeze nem régiben: mint nevedtem nagygyá? Engem a' kérdés valóban meglepett, mert, ha megmértem is magamat, nagy nem vagyok, egy ölet nem ütök föl, 's Pesten nem ritka leányt találni, a' ki majd nem nagyobb nálam. Talám hát ő más értelemben vette a' nagygyá szót? A' sulyt vagy nehézséget érthette talám alatta? De ha ugy tön is, igen rosz szemmértéke lehet, mert bár a' duna vizénél jóval nehezebb vagyok, azért mázsákat nem nyomok. Ha a' tudósi büszkeségre hajlandóságom volna, akkor könnyen tudnék magyarázgatni. Akkor a' dolgot illyen módon fejteném meg. Azon jó ember, vagy inkább jó ur, testi nagyságot nem érthetvén, lelki nagyságot gondolt. Most már tehát azon kérdés áll, mint lettem én lélekben olly nagygyá. Ekkor elgondolkoznám minden lelki nagyságokra, és a' mellyekkel legkevesebbé bírok, azokat leginkább magamra fognám, pöfesz-

kedném bennök, hirdetném őket, 's fogadni merek, nem sokára számosan ollyannak tartanának; még most csak a' „Napszakaszok“ ki nem kürtölt írója vagyok.

Nem így van e' a' világ? kérdezem mind azoktól, kik születésök után is csupán nádrai életet nem élnek. Nem ollyanoknak vágyanak e az emberek látszani, a' millyenek éppen nem?... Vagy nem éppen ellenkezőnek azzal, a' mik? Mond a' veres hajunak, hogy szép szőke, 's bizonyosan állsimogatást kapsz; nevezd a' feketét szép barnának, kegyét megnyerted. Hivd az erőtlent erősnek, az ostobát bölcsnek, a' gonoszt jónak, a' pulyát bátornak, a' szemtelent merésznek, 's mindennütt barátságot aratsz, ha t. i. a' mondott urak barátságára alkalmasak. A' mit adhatnak azonban, azt megadják.

Mi írók sem vagyunk kivéve ezen általános nyavala alul, vagy inkább az írók nincsenek kivéve, — mert én még nem vagyok író, — én csak rendeket tarkázok rendek után. Magamat tehát ide nem vegyithetvén, mindig egyebekről szólándok; mert az őszinte szavat is kimondaná el magáról? Az íróknak tehát azon nyaválájok van, hogy az ellenkező oldalról mutatják magokat. Ebből ugyan némelly meszsze magyarázó azt következtethetné, hogy íróinknak az írói oldala kopasz,

és ők mégis azon erőlködnek, hogy a' világ hajasnak, benőltnek, virágosnak sőt még talán gyümölcsösnek is nézze azt. Álítását talán támogatni is akarná, azt mondva, hogy igazmondásáru! a' piacon is meggyőződhetni, mert keressen bárki irói gyümölcsöket, rozsat, éretlent szehet ugyan néhány köbölnyit öszve, de jóba ugyancsak ritkán haraphat. Hanem, mentsem Isten, hogy vele egy véleményen legyek, — azt nem teszem, csalhatatlan nem vagyok, 's utóbb Zschocke engem is önfegyveremmel foghatna meg, ha t. i. erőlködésem 's fáradhatatlan fáradozásom valaha az irói rangra emelhetnének. Mert ekkor csakugyan nem szeretném magamrul mondatni, hogy az egyik oldalam kopasz; — kivált ha már öreg volnék 's aszszonytetsz-vágyom miatt parókát is kellene hordanom.

Én csak azt álítom: Iróink szeretik magokat ellenkező oldalrul mutatni. Ennek ugyan viszont kettős értelme lehetne, mert valaki azt értheti alatta: Iróink az ellenkezés oldalrul szeretik magokat mutatni. Hanem én itt magamat viszont kimentem, mert a' legjobb egyetértést hiszem iróinknál 's hitemet rendületlennek mondom, mint a' bakony ormának fellege, melly nem minden szellőcske szavára indul tovább. Ellenkezés ugyan a' legjobb barátok, sőt még a' férj és feleség között is

lehet, nem csuda hát ha az írók is néha öszvekoczódnak, kivált ha pénzrül és igasságrul van a' szó. Aztán minden öszvekoczzanásnak van haszna, mert addig valami okosabbon nem törjük a' fejünket, 's ha tollharez van játékban, egy két betűszedőnek jó néhány forint a' zsebébe, két hét mulva pedig a' sajtosok olcsón... Azután, gondoljátok e, hogy békességben lehet gunyelméskedni a' Titoknok ellen 's hogy egy typographus hat leány mo-zolygásával édesgesse magához az olvasókat?

De mind ezek olyanok, a' mellyeket megemlíteni még csak akaratomban sem volt 's itten csak egy kénytelenített diversio miatt vannak. Én egy szebb tárgyrul feszegetölődöm, noha hozzá jutni olly bajosan tudok mint a' sót és borsot megkapta kézírathoz. Az ellenkező oldal az, mellyrül végetlenül sok mondani való jut eszembe, — de mikor leírni akarom, a' tollam serczeg, pattog, kirug. Néha úgy is járok vele, mint azok a' görög kinlódók, kik vízben éltek, szomjan haltak, hegyre másztak 's mindig a' völgyben maradtak hentergetett kövökkel. Elöttem is az ellenkező oldal tengerkint nyulik el, 's midőn meg akarom ragadni, nem hagyja magát. 'S ez maga is ellenkező oldal. Sokszor akar nyerni az ügyész, és vesz, — ellenkező oldal; és talám néha veszteni akar, de nyer,

— ellenkező oldal. Napoleon is mindent akart, mindent vesztett, — ellenkező oldal. Barátot keres az ember, ellenséget kap, — ellenkező oldal; magát a' megdögönyöztethetésnek kitéve véd valakit, 's beadatik hogy megtámadó volt, — ellenkező oldal; vet az ember hogy vetése keljen, 's a' szél elhordja, a' holló kieszi a' magot, — ellenkező oldal, 's t. b.

Vannak olyan szerencse-üldözöttei, kiknél minden mindig az ellenkező oldalon történik, kik mikor büjtöt szabnak magok elébe, majd a' fölpattanásig laknak étellel itallal, mikor korán akarnak feküdni, nem jó álmok szemekre, mikor jókor akarnak kelni, elalusz-
nak; kikhez minden leány hozzá menne, de ha megkérik őket, mindnyája kosarat ad nekik; kik az okos tanács és rendelkezés ellen vérig rugdalódnak, mikor pedig fejök lágya jobb renden áll, az alkalom kopasz; kik vitézek a' hol veszély nincs, nyulszivűek a' kenyértörésben, bölcsen tudnak szólani, a' hol hallgatni kellene, hallgatnak, a' hol szóbul értenénk; kik mezételenségüket akarják fedni 's szemöket köttetik be, kik szemöket akarván beköttetni, kopaszságokat árulják el.

Szép mikor p. o. valaki vagy valakik nagyok mondhatják magokat, hanem ha az egernek jut eszébe magát oroszlánnak kiáltozni, az már bosszontó. Francziából beszélni, mikor magya-

rul sem tudunk... Hogy a' csárdát falnak
 lassuk, 's egyet tiznek, igen rossz szemmel
 kell birnunk. Egy forint pedig kilenczszel
 kevesebb tiznél. Atyámfiai szóval soha, ezere
 sem szántunk meg egy holdföldet, két ökör
 és egy eke pedig szó nélkül is hamar készen
 van vele. — Száz esztendeig tanakodhatunk
 játékszinrül, a' szó föl nem építi; de mutat-
 na csak nyereséget szellemünk, ha nem épül
 magátul, majd építették kezek által játé-
 szín, ha remek darabok magoktul nem iród-
 nának is (mert illyes dolgok csak egy bizo-
 nyos helyen történnek) majd iratnának fej és
 kezek által; ha játszódás nem történne is, majd
 jó nyereség fejében lenne remek játszás. Ha-
 nem ez rendes oldal volna, — ez nem nekünk
 való.

Hanem beh szeretnék vissza menni oda,
 a' honnét jöttem; — mint a' bujdosó, ki szá-
 mos országon kalandozott keresztül 's most
 már a' nagy tenger szélén áll, mellynek hul-
 lámái a' másik világba zajdítanák által. Én
 pedig iróinktul jöttem ki, 's azoknak ellenkező
 oldalait simogattam mézes szavakkal. Tehát
 nálok is végzem. Dicséretem zendüljön meg
 azok számára, kik mindig az ellenkező olda-
 lon szántanak, zabot szórnak oda, a' hova bu-
 zát kellene vetni, 's a' kösziklát buza alá tö-
 retik, kik a' hegyek tetején nádat keresnek

's a' tiszamaros-temesi mocsárok czedrusait
 énekelik; kik hőskrül akarnak szólani kon-
 dás-lélekkal, 's kik a' bajnoki szikrákat min-
 dennapos egyvelegekre vesztegetik. Ezeknek,
 és számos társaik dicséretére költek legyen
 azavaim,

A' „van“ ige.

Ószutó 1834.

Jöjön, tanuljon az ur tülem valamit.

„Hát engem tudatlannak néz az ur? Én tudós vagyok, következésképen tovább nem tanulok.“

Ne menjen, tudós uram, a' szokott csapáson, mert az a' tudatlanságra vezet. Ne vélje hogy, ha az embert tudósnak keresztelék, többé tanulni valója ne legyen.

„Beh alkalmatlan fecsegő az ur; azt én a' kegyed bölcs javalása nélkül is tudom, és követem; hanem az urtul nem tudom mit tanulhatnék!“

Hohó! ez bántá önt! Édes ur, ne gondolja, hogy én magamat tudósabbnak vélném önnél, — őrizzen a' szarka; — hanem csak valami különös ötletek voltak a' fejemben, azokat akarám közleni.

„Az már más, drága, kedves ur; köszönöm a' hozzám való jóságot, és azt visszaszolgálni kötelességemnek tartom. Óh ha most én Londonban lehetnék!“

Én pedig ha most Jaffában volhatnék, igen könnyen Jerusalemben lehetnék, mert egy arab kereskedő jó országutat csináltatott ezen két város között.

„Ugyan, uram, ő szed e vámot ezen országuton?“

Nem tudom, hogy egyeztek meg az alkirályval. — Hanem, uram, lehetséges e, hogy az ember Londonban is legyen, Jaffában is?

„Talám az ur mindenütt szeretne lenni? Pedig arra hiában köszörüli a' fogát, mert mindenütt csak a' levegő lehet.“

Pedig én tudnék Londonban és Jaffában is lenni, p. o. két hét múlva Londonban tudnék lenni, azután két hónapra pedig Jaffában.

„Igen, egymás után, hanem ugyan azon időben?“

Uram a' „*lesz és lenni*“ jövő időt jelent, az pedig végetlenül hosszú 's az okosság dolga belőle válogatni.

„Kegyednek igazsága van, hanem én sem hazudok ám, hogy nem tudom mint keveredtünk így össze?“

Kibontom én az urat. Az egész hiba nem bennünk van, hanem a' nyelvünkben. Ha így szólt volna kegyed: *Lehetetlen Londonban is Jaffában is volni*, akkor megdönthetetlenül állott volna állítása, mert a' jelen pillanatáról

lett volna a' szó, mellyben a' véges ember két különböző helyen *nem volhat*.

„*Nem lehet*“ akará kegyed mondani.

Sőt nem akarám úgy mondani, mert lehet a' jövendőben, csak a' jelenben *nem volhat*. Ezen kifejezéssel viszont öszvebonyolódnánk.

„Uram, én önt *nem értem*; maradjon el újított, erőltetett kifejezéseivel.“

De kérem kegyedet, legyen egy kis figyelemmel; éppen erre akarám beszélgetésünk kezdetekor is megkérni.

„Igéri az ur, hogy értelmes lesz?“

Igérem; a' gyermeknek is meg kell engem érteni, annál inkább ilyen tudos értelmes urnak, mint kegyed.

„Jól van, kész vagyok hallani.“

Mondja meg nekem a' különbséget, a' *vagyok* és *leszek* között.

„Uram, ne kérdezzen ollyasmit, a' min a' gyermek is nevetne!“

„Ha a' *leszek* jövendő, akkor a' *legyek* is, nem de?“

„Ugy vagyon,“

„És eredetenél fogva, mind jövendő a' mi a' *leszek*-tül képzetik?“

„Nincs különben,“

A' „*lennék*“ és „*levék*“ is jövendő?

Kétség-kivül, mert ellenökbe téve áll a' „*volnék*“ és „*valek*“.

Ha a' *lennék* és *levék* jövendő (vagy inkább az föltételes jövendő, ez jövendőben mult) akkor a' *lehetnék* és *leheték* is jövendő lesz? Nem de?

„Természetesen.“

És ha az ember a' jelenben föltételesen *volnék*-öt mond, féligmultan pedig *valek*-ot, nem *volhutek* és *volhutnék*-nak kell e a' hat-ó igében állani?

„Minden bizonyal.“

És ezek szerint nem így kellene e hajtogatni: *volt*, *volhatott*, nem pedig *lehetett*; *volt legyen*, *volhatott legyen*, nem pedig *lehetett legyen*, *volt volna*, *volhatott volna*; *volt vala*, *volhatott vala*.

„Az való; így kellene hajtogatni.“

Ha a' jövendőben *leszek*-tül lenni jő, a' jelenben nem kellene e a' *vagyok*-tul *voljak*-nak jöni?

„Igen, ollyas valaminek kellene jöni; hanem azt nem látom ált miért éppen *voljak*-nak?“

Uram, az egész dolog tréfa; csak rá kicsaklott a' nyelvem, mint eldődeinké kicsakolgotódott, mikor a' *van* ige holdföldét szántották.

„Kérem önt, én majdnem rendszerességet látok a' *voljak*-nál.“

Haha! az szép; örvendek rajta. Már egy emberem van! De legyen hát kegyed továbbá térítöm.

„Szinte sajnáiom, hogy kegyed tette előbb az indítványt; itten még dicsőség is aratható. Uram, szokott e valamit adni a' Társalkodóba?“

Nem én, nem vagyok író.

„Én már irtam némellyet, 's talám egy-nél több bölcsnek is adtam diót a' foga alá, — majd én ezen dolgot egész ékesszólással védendem a' hirlapokban.“

Nem vázolná le előttem, kedves ur, a' közlendőket.

„Igen szívesen, uram; mi írók igen szíves emberek vagyunk; a' hol csak lehet a' legnagyobb készséggel szolgálunk polgártársainknak. Látja, én egész bölcseséggel és ékesszólással azt védendem, hogy a' *lenni* igének az *l* betű a' gyöke 's ettől az idők igy képződtek *lui* (*lenni, lenni, olui, volui*) *la, le* (*ala, vala, le-e, leve*), *lma, lme, (olma, volma; lenne)*, *lt* (*olt, volt; lett*) *l-jen, l-jon* (*lejen, legyen, oljon, voljon*).

Nonó, uram, el ne csábitson; mert már félni kezdek, hogy bölcsesége 's ékes-szólása

veszedelmes. Szeretném látni, mit mondanak ehhez a' magyarok.

„Legalább válat vonítanak és bajuszt pödörnek, — a' *lenni* igét pedig *lenni* igének hagyják lenni.“

Hát az ur sem reményli munkája sikerét?

„Az nálunk a' legnagyobb gyöngeség volna. Szólok, uram, hogy magam előtt némának ne tessenem, 's okoskodom, hogy együgyűsködéésre ne maradjon időm.“

Uram, én nálam nem dolgozik sikertelenül, nálam jó földbe hullott a' magva, 's néhány szemnek még helye is volna földemben. Azért tessék mondani, mint képzí a' *van* és *lesz-t* az *e-l* gyöktől.

„Uram, itt nem azt kellett volna kérdezni, mint képzem én, hanem: mint képzették eldődeink; — mert azt csak az ő mindenhatóságok tudta képezni.“

Hát kegyed mint képzette volna?

„Én a' jövődő időt rendesen, *lud*-re képzendém, a' jelenben az *l-t* meghagytam volna.“

Hát nem látja az ur, hogy teljes igazsága van? Hisz, *leend* az igazi jövődő!

„Igaz bizony, hát hogy csúszott helyébe a' *lesz*?“

Bizonyosan a' nagy gond miatt, mellyel nyelvünket néhány századon által ápolák.

Hiszen a' *lesz* tulajdon ige, mellynek semi köze a' *leend* vagy *lenni fog*-gal.

„Valóban, hisz az imádtuk latinoknál is egészen más az *ero* meg a' fió.“

Ez a' bölcsesség csomója; ezen öszve hasonlítás többet nyomand a' mieinknél mint Ön nem csekély bölcsesége a' bájoló ékes-szólása.

Halhatatlanság.

Ószutó 1834.

Fölpéczen, Győr vármegyében a' muszáj, azaz a' kéntelenség meghalt, és — gondold meg csak édes olvasóm — örök emlékül sirkő emelteték neki. Hanem meg isére demlette. Nem fáradozott ugyan a' literatura mezején, drámákat nem irt, románokban nem festett, sőt még elbeszélni sem tudott, a' nemzeti játékszint nem igazgatá, a' tudós akademia tagja nem volt, szovatolni nem tanított, ingyen csemegét nem kére, a' hangához nem értett, a' törökökkel nem küzdött, — hanem adót sem fizete, a' versenyfutásban fárodhatatlan volt; drámákat tön és játszék, szerelembe és küzdésbe végződőket; románjait soknősséggel bélyegezte, mozdulni a' fertegekkel versenyt tudott, társait fogaival igazgatá, a' bikákkal vitézül harczolt, és a' többi, — ha t. i. eléggé nagy vala. És ezen nem-tettei nem elegendők e a' halhatatlanság jusára!?

Halhatatlanság! Melly örök háborgatója ez az emberi nemnek! Pedig ki ösmeri őtet. Ha mégis pénz volna, hogy az erszénybe el

lehetne tenni, 's rajta dolgot embert vásárlani, 's általában eladandókat. De így tapinthatatlan, 's még is vizket utána az orr, mint kinél a' bélső falait a' kedvetlen vendégek izgatják... Halhatatlan annyit tesz, mint soha meg nem halandó: illyent pedig látni nem közönséges ember szemének való. Hajdanában fél mindenható volt az ember, de akkor a' föld is tudott új gomba-nemeket és fajokat előteremni, csakhogy a' fajok nagyobb része, — — mérges volt.

A' halhatatlanságrul azt mondják, hogy csak a' meghaltnak tulajdona. Ez igen szép kifejezés. Az élők még mind halandók, a' megholtak halhatatlanok. Mit is tenne egy falusi öreg biró hírének, ha általános özönviz mosná meg?

Az idő olyan kis tréfa, melly bükfakint hagyja magát esztergályozni, 's a' belevéssett idomok örökkén tartók. — Rajta, atyafiak, esztergályozzatok! Hasonlót tőnek az orakulumok, sybillák, druidok, és éme ők az esztergályosság nevezetes személyei maradtak. Hogy fényök egy kevéssé kopott, semit sem tesz, nem az ő hibájok, hanem a' mi szemünké, melly az öszvetorlódott gőz miatt nem lát tisztán, és a' közelebbi atyafiakra bámul.

A' halhatatlanság kivivására nem is kívánatik valami végtelenség. Jó száj! jó torok!

mint iróinknál, 's a' hervadhatatlanság koszorúja fűzve van. Ki kell kiáltani, hogy mi örök hír gyermekei vagyunk, — és a' világ nem fogja agyon vizsgálni magát a' dolog ügyében, hanem elhiendi, mert e' részben jókora zacskója van, mellyet csak akkor töltend változtatott gyümölcsvel, mikor már kevés lesz a' hely benne. Ugy e, nálunk széles a' halhatatlanság pályája? — Kevés van a' zacskóban. —

Néhol, igaz, a' legjobb kerék is megakad, mint P...p I...nál láttuk, ki a' birói serpenyőn igen magasra billent, úgy hogy majd nem láthatlanná lön, 's csak itt ott hallák pacsirtai zengését a' magasrul 's még ritkább itt ott-an figyeltek reá, — 's mint Landerer tapasztalá magyar könyveinek borsos kiadásánál. Néhol pedig a' darabos kerék is megy a' göröngyös úton, mellyért sokan fejeket vakarják, kik p. o. a' jelenkor új szavai megemesztésére nem birnak jó gyomorral, 's igazi magyarosan ürítik ki bajuszkinzás között borszújakat.

A' mi őseink a' halhatatlanság dolgában igen gyámoltalanok voltak; éppen nem tudták mint kell az örök hír tálából enni. Tartottak volna csak olyan vendégségeket mint a' római császárok, építettek volna pyramisokat és obeliskokat mint a' faraók, vették volna meg

Ninivét vagy Babylont, majd máskép kürtöl-
nének felölök a' világi esetek jegyzői. De így
a' Lajtával és Szávávalbeérték, az ökörhussal
megelégedtek, Budát, Fehérvárt meg hagyták
venni, 's nem csuda tehát hogy még tárogató
sem szólamlík föl mellettük. Hiresek kíván-
tak ugyan lenni, — hanem először ördögök-
nek neveztettek el, azután Merzeburgnál okos
oktatást kaptak 's fölhagyának a' hirtárogatással.
Később czivakodtak ugyan a' hírért, hanem
a' parasztlegényhez hasonlítva, ki a' hajába ka-
paszkodottnak kezét ránczigálta.

Igy egész maig nagyon roszul áll nálunk
a' halhatatlanság ügye. Vannak ugyan köz-
tünk, kik az ellenséget meg annyi Hannibál
gyanánt leverik a' kártya és bor asztalnál,
kik adósságok terhe alatt a' párisi csillagász-
nál gondosabban vizsgálják a' csillagokat, kik
végetlenül sok okosat mondanak a' bolond-
ságrul, és megfordítva, kik bölcsék álomban,
— de az örök dicsőség napja igen lassan vir-
rad számokra. Némelly idegen azt gondol-
hatná, hogy mi tudatlanok, szegények, he-
nyék, műhöz nem értők vagyunk; hanem az
nagyon csalódik, mert mi sokat tudunk ke-
vessé, gazdagok vagyunk a' szegénységben,
munkásan henyélünk, 's értjük a' műfigy-
málást.

Azt se vesse szemünkre senki, hogy a'

hadhoz nem értünk, — mert daliásabb tisztválosztások történnek e a' világon mint mi nálunk? Győrt nem a' mieink vették e vissza 's óvták meg a' mai napig? Nem vertük e polyvává a' francziákat Therezia alatt? Hát ha még Mátyásra vissza megyünk! Akkor még Bécs alatt is magyar hadakat hallunk zugni. Egy kis szeny ugyan a' Mohács, hanem ki tehet róla; egész Trója Achillest is lerántotta volna lábáról. A' Sajóval sem dicsekszünk, hanem a' manó is hozta azokat a' tatárokat reánk egészen hivatlanul, mikor mi más harczokat gyakorlánk szép réteken, hives erdők árnyán.

De a' halhatatlanság bizonyos utja az, melyet most mondandok 's a' mellyen mi minden egyéb népek fölött ballagunk. Ennek neve lassúság. — Minden fának kora gyümölcse férges szokott lenni, mi ugyan csak késő gyümölcsöket termünk, tehát azok az örök hir almái. Minek is sietnénk a' pereldöntéssel, utcsinálással, vizeink szabályozásával, gyáralkotással, a' munkák gyors megítélésével 's tb. mikor azok kora gyümölcsök volhatnának, és férgesek. A' tatárok és mongolok mind ezekkel nem siettek 's rendületlenül léteznek ma is, mig a' kora virágu Róma 's Athéne ledült.

Kisfaludy Károlynak emléket akarnak állí-

tani. De micsoda gondolat ez? Illyesmit más-
son kezdeni, és nem mi rajtunk; azon fölül
pedig holton, ki sem pártfogásra sem fizetésre
nem ügyes! Ki gondolta volna, hogy fölleg-
szántók is voljanak — — (legyenek, aka-
rám mondani) köztünk, — ha lesznek e utóbb,
azzal nem gondolunk. 'S ugyan mivel érdem-
lette volna azt meg Kisfaludy Károly? Evett
e mindennap sült hust, malaczt, kácsát, lu-
dat, ivott e tokajit, sampagnit vagy mala-
gát; adott e bálakat az ingyenélőknek, köl-
tött e aszszonyokra ezereket? Szegény köl-
tők, emlékekkel, halhatatlansággal ijesztenek
téged! És te nem tettél egyebet, mint nagy
nehezen, ébregések és izzadások között ke-
nyeredet kereséd, mellyet a' költő számára
terméketlen hon olly gyéren ad. És most a'
kenyér után izzadottnak halhatatlanság-oszle-
pot emelnek!

Hanem én együgyü hova botorkálok? Nem
az örök hir útján ballagunk sőt lovaglunk e
midőn különczösködünk? Hányszor lön az a'
halhatatlanság fija, ki a' természet törvényeit
kileste, magyarázta, megmutatta? Ki méltatná
ezeket figyelemre, valamint ki okoskod-
nék és csudálkoznék az évszakaszok rendes
forgásán? De jövendőljön valaki csak kénkö-
ves esőt, — holnap után nem ösmerendie a'
félvilág? Ha mi is p. o. költőinket életökben

jól tartjuk 's százados éltök után szerelmemlékül sirkövet, szépet, csinosat, Ferencziül remekeltet álitanánk számokra, kinek tünnek ez szemébe? Hanem ha p. o. életökben jól megkoplaltatjuk, holtok után pedig mauzoleumot alkotunk nekik, — ez már szembe-tünő, nevezetes, hires, felejthetetlen.

A' k-ák ellen.

Öszutó 1834.

Többen és többször szóltak már a' nyelv dolgába; miért ne tehetnék én is még néhány-szor említést benne? Divatba jött ugy is, a' nyelvrül szólani, vagy értünk hozzá, vagy nem.

Sokan kifáradtak már nyelvünk dicséretében 's a' hallgatást csak azért folytatják bölcsen, mivel mohón beszélve igen elfuladtak 's nehezen jöhetnek lélekzethez. Hanem, isten segedelmével, tovább beszélendhetés reményében nyugosznak.

Engem gáncoskodó természetem nem ereszt velök egy pályán. Süket ugyan nem vagyok a' nyelvbeli széphangzásnál, valamint vak sem a' költői, erkölcsi 's akármelly más szép, szóval rajzolt képeknél, hanem az a' szerencsétlenségem van, hogy a' rossz hangzást is észreveszem, és a' szép képek hijánya, a' kifejezésbeli nyersség és durvaság szemeimbe és füleimbe tünnek. Innét akármit törekedem csupa szépet látni, 's csupa édeset hallani,

még is egyre látok nemszépet, és hallok nem-
édeset is.

A' mi eldődeink igen szerelmesek lehettek
a' *k* betűbe és *k* hangba. Nem azért talán
hogy a' *kár* és *hard*, mint az *ő* mindennapi
dolgaik, *k*-ával kezdődnek, hanem hihetőleg
magok sem tudták miért. No, de hiszem ma
sem megy igen sokkal különben a' világon,
ma is elég történik ok nélkül; a' mi mellett
némelly ráfogott bölcs oktalanságot adna okul.

„És még is tudsz gáncsoskodni?“ — így
hallom hevesen fölkiáltani egyik nyelvdicsé-
rőt, — „lehet e az ostobaságot jobban kife-
jezni, mint oktalansággal? Nem látod ebben
is nyelvünk elsőségét minden nyelvek fölött?“

Igazad van barátom, — a' kik oktalansá-
gnak adtak helyet fejökben, azok az osto-
baságnak remekeik. — De nem hallod e te is,
milly szépen pattog a' *k*-á feleletemben?

„De, hiszen *k*-á nélkül csak nem lehetünk
el?“

Igazi magyar vagy, barátom; a' csupa
k-ázásrul a' *k*-á egész elmellőzésére ugrol.
Én nem úgy fennék; én igen kicsinyvel beérem
egyszerre, én a' sok *k*-át először csak kor-
látoznom.

„Korlátozni?? — Nem nekünk való a'
korlátozás!“

Uraim, én csak a' *k*-á hangrul szólok. En-

gedelmet. Azt mondom, a' szép hangzás kedvéért, a' hol lehet, ki hagynám a' k-át. Példának okáért nem mondanám: *az embereknek eszök*, hanem: *az emberek esze*; nem: *a' magyarok ökreik*, hanem: *a' magyarok ökrei*; nem: *a' várnak foka*, hanem: *a' vár foka*.

„De ugyan nagy különbség van ezen kifejezések között!“

Itt ugyan még nincs, hanem menjünk tovább, és fogunk gyönyörű hangzatokat hallhatni. Például ugyan is hallgattassuk meg ezen mondást egy finom hallásu hellennel vagy csak francziával, és ha kétségbe nem esik rajta, tiltassék meg tőlem a' soha egy betűt irás. „A' magyaroknak faluikban találatnak paloták, házak, kunyhók; a' palotáknak lakosaik kevélyek, a' házaknak birtokosaik szegények, de nemesek; a' kunyhóknak nincsenek tulajdonosaik, hanem bérlőik, kiknek, mint másoknak kegyelméből élőknek, dolgaik nem folynak legjobban.“

„Ez már különös; hát ez csak ugyan nem szép hangzás?“

Uram, továbbá nem kegyednek beszélek; az ur előbb utóbb is k-ába fuladánd. Hanem szabad volna e a' többiekkel egy okos szót szólani?

„Miért nem? Tessék, csak tessék, mi a' jó tanácsot szíves örömet meghallgatjuk.“

Úraim, az nekem nem elég. Csak meghallgatni szokásunk ugyan a' jó tanácsot, hanem én jobb szeretném, ha követést ígérték volna.

„Isten neki, talám hát követjük is!”

Szegény biztatás; hanem bizonyosság fejében ki is vetett még nálunk? én is előszórom magomat. Úraim, én, megegyezésteekkel, a' *nak* és *nek* végezetet kicsapnám.

„Az isten szerelmeért, a' leghivebb szolgát kicsapni!”

Nem kell megijedni a' kifejezésen. Hirtenkedtem. Látják az urak, a' *nak* és *nek* leghivebb szolgálta volt nyelvünkben, 's szegényt igen és igen megeröltettük, csekély bérét ezerszer megszolgáltattuk vele, most már az illendőség és igazság hozza magával, hogy nyugpénzt adjunk neki 's a' további szolgálat alul fölszabadítsuk.

„Igaz, sokat koptattuk a' lábát, nyugalmat érdemelne. Hanem, tervelő uram, mit csinálunk, ha k-á betünk nem marad; olyan hatalmas betű az, mint maga a' káromkodás?”

Több k-ánk marad még, mint sem kelle-ne, például az illy ragasztékokban: házak, házunk, házatok, házuk, házaink, házaitok, házaik; várok, várunk, vártok, várék, váránk, várátok, vártunk, vártatok 's t. b.

„Milliom ropogását, hiszen csupa k-ával

fordulunk föl. Javalljon, uram, javalljon, én akár minden k-át kicsapjak.“

Az nem az urtul függ; kérem, tessék csendesen lenni; az ur csak most kezd először nézni, tehát csak keveset szólhat.

„De kérem szeretettel az urat, ne hagyjon kinlódni, mondja meg, mit csináljunk ezen végetlen k-ával.“

Hja, sokszor csávában van a' róka, akarna szabadulni, de nem lát módot rá. Azt véli ön, én valék első, ki a' sok k-á előtt visszaborzadtam? Akkor igen csalódik; azt minden tiszta fülűnek kelle érezni, hanem gyógyszer nem tudta ellene mást, mint őrizkedni tőle, a' mennyire lehetett; a' mi annyit tesz: nem rakni tüzet, vagy csak igen kicsint, vagy mindenkori félelmes őrzés alatt, hogy a' ház föl ne gyuljon.

„Hát az ur talált valami okos módot föl? kérem, közölje velem, első lesznek, a' ki követi.“

Ne ígérjen sokat az ur; ígéletben csaltunk és csalódtunk eleget már; megbánhatná. Hanem, mivel jó szándékát látom, a' dologhoz fogok 's ismételem, hogy a' *nak*, *nek* ragasztékot egy általában kitörülném neveink és igéink végérül, és helyébe egy szebben hangzó 's az értelemnek sehol nem ártó végzetet

tennék. Találja hegyed, mellyiket szántam helyébe?

„Nem a' *nal* végezetet?“

Nem, mert kevés különbség lenne p. u. a' *háznál* és *háznál* között.

„Talám hát az *a* vagy *abb* ragasztékot?“

Már mindenik más urnál van szolgálatban, mint a': *háza, agya, vigabb, roszaabb*, bizonyítják.

„A' *nap*-ot sem?“

Az volna még szép, ha a' *nap*-ot, mellynek különben is olyan kedvetlenül két kifejezése van, még ragasztéknak is használnók!

„De a': *nan* csak nincs hasonló hibákban?“

Gondolja kegyed? tessék hát *nan*-osan beszélni *anak*-oság helyett.

„Az emberek akaratjánan alája vannak vetve az állatok, növények, ásványok; ő parancsol 's a' folyamok megállanán, ő int 's a' villámok megszedülnen, ő akar 's az éjszakák fénybe borulnan.“ —

Az való, nem hangzik legroszabban, 's két-értelmüséget sem szül. De használja még csak kegyed neveknél a' *nan* és *nen* ragasztékot.

Az emberen két szem adaték és egy nyelv, hogy sokat lásson, keveset beszéljen. Az ember fijánan élete bajokkal teljes, a' halál pillanata a' hanga megszünése, mellyet kinenkiben füleibe az öszvehangzó természet ját-

zott. A' bajok folyamánan átnézése, a' bölcseségre vezető ut.“

Változtassa el még kegyed a' fölebb említett k-ás mondást, a' nakokat kihagyva 's nan-nal fölcserélve.

„A' magyarok faluiban találtatnan paloták, házak és kunyhók; a' paloták lakosai kevélyek, a' házok birtokosai szegények, de nemesek, a' kunyhóknan tulajdonosaik nincsen, hanem vannak bérlőik, kiknen, mint mások kegyelmébül élőknen, dolgaik nem folytan legjobban.“

Biz, uram itt is elég még a' k-á; — hanem ez is csak tréfa volt, és köztünk maradjon.

Tudni-vágyás.

Őszütő 1834.

Ha mindenki arrul szólana 's ahoz fogna, a' mihez ért, igen jól folynának a' dolgok földtekénken. De minthogy az ellenkező történik, a' dolgok jól folyása is nem folyam nevet érdemel, hanem apró csermelynek mondathatik.

Hogy valamihez értsünk, nem elég az iskola mellett eljárni, hogy értett dolgokhoz lássunk, lelki erő szükséges, — ezen dolgokkal pedig mi nagy részt mostoha testvérek vagyunk, vagy inkább idegenek tülök, mint viz az olajtul.

Egyes emberek még elég okosan forgolódhatnak a' nekik kitüzött pont körül, de az egészben öszvehangzás szükséges, mellyet csak nagy elme tud előhozni. A' gépely részei megteszik szolgálatukat, de okos végírányt csak az alkotó adhat nekik.

Többé kevesebbé mi mindnyájan gépelyrészek vagyunk, 's az egész mindenséget csak ezen oldalárul látszunk ismerni. Bujdosó csillagaink ugyanazon utat teszik egyre a' nap

körül; rajtok az évszakaszok örökkén egyidomulag váltogatják egymást, azon állatok, azon növények, azon ásványok tűnnek elő 's mulnak el velünk együtt 's körülünk. A' földön is a' sors vezet bennünket, a' viszonyok hatalma alatt nyögünk, 's ha ennek ugy tesz, egy pofonütésért hosszú öt fölvonás után meg kell halnunk.

Az elmének szabad szárnyai vannak ugyan, az erkölcsi világban tulajdon virágok nyílnak, de az ember mindazáltal igen szűk határok közé szorított teremtés. A' legtüzesebb képzelődés is csak a' földet látja a' napon, holdon, csillagokon, a' földet kicsinosítva 's kedvének tárgyaival takarva. Az oda által tett szellemi világ is a' földön gyökeredző képzelet-szülemény. És erkölcsiségünk is igen alatta van a' sors kezének. Sokan diszére váltak volna honoknak, az övéiknek, az emberiségnek más időben, más körülmények között, mig most a' nevelés és a' dolgok sodró folyama vagy tehetetlenségben tespedteté őket, vagy fattyú-erények, ellenerények gyűjtőjivé tette 's talám disztelen halálra vezeté.

Pedig az erkölcsi világ a' gépelyiséget nem szíveli, sőt nem állhat meg vele mint napfény a' fölhővel, napsugár az éjhomálllyal. A' tettek mezeje oldott kezeket vállakat kíván, és agyat, mellyen a' kénytelenség köde ne nehez-

kedjék. Emberi tettek csak itt virágozhatnak, — a' gépely hatása csak az alkotó érdeme vagy gyalázata.

De igen nagy szavakat érintettem itt meg, oldott kezet, szabad vállat, kénytelenség ködétül ment agyat, elmét, — mellyeket sokan talám elérhetetlennek mondanak, 's azért nem is keresendőnek. — Én azonban csalódtaknak nevezem ezeket, kiknek keze nem oldott.

Az erkölcsi világban sokkal több ugyan a' kötözött kezű, mint a' nem olyan, de oldott kezűek is vannak azon boldog vidékeken, hol a' valódi tudás napja fölvilágított és győzött. Itten a' törekvés e' részből egész sikerű lehet, mert az agyrul a' tudatlansággal együtt a' köd is elreppenvén, az ember szabad sas, melly bátran repüli be a' nagy világot, és szabad csalogány, melly az örök igazságok énekeit dalolhatja.

Minden pedig a' valódi tudás napjátul függ, mellynek meg kellene a' szavakat és tetteket világítania. — Hanem hol a' valódi tudás napja, és az fölhozható e, — ez nagy kérdés.

A' tudás, mint kiki előtt ösmeretes, az agyban az elmében létez, minthogy pedig az elméhez sem töltésrel sem bottal nem juthatni, annak tudományval megtöltése egy kissé bajos, — mert ha az utolsó módon dolgozta-

tik is, ritkán gyűl belé valami 's az is job-
bára férges gyümölcs.

Ha az ember tudjon valamit, kedvének és
alkalmának kell lenni a' tudomány-gyűjtésre,
— 's minekutána itt sükerrel dolgozott, hogy
ahoz fogjon, 's: arrul szóljon a' mihez ért,
okossággal kell birnia. 'S ha ez el van vala-
melly társaságban érve, ott a' boldogulásnak
honolnia kell:

Ezeket előlrül fogva mi röviden megte-
kinthetnők, divatban vannak e nálunk ezen
factorok, mellyeket mozgonyoknak lehetne
mondani, 's mellyek a' mindenben boldogu-
lást előmozdítanak, megalapítanak, nagyra
emelnék.

A' mi a' tudási kedvet illeti, ennek hibá-
zatát nem állithatni nálunk, mert sokféle tu-
dásra van kedv egyiknél másiknál közöttünk,
ugy hogy e' részben egy egész erdőt képzel-
hetünk magunk előtt a' tudásvágy legkülön-
bözőbb fáival. Legtöbben p. o. aichymisták
szeretnének lenni, hogy a' tüzkövet is aran-
nyá változtathassák; mások kevesebbel beér-
ve, ezüstöt szeretnének teremteni tudni, har-
madikak az arany és ezüstkorra nem is álmod-
nak, hanem a' rézkorral is beérnék, sőt még
a' papirost is eifogadnák. És ezen tudáskedv
legkiterjedtebb közöttünk, noha a' legvágya-

kedőbbak sinesenek a' jó tanácsnak olly szűkében, mint az aranyéban.

Igen bő kedv még továbbá a' jól élni tudásé, melly mellett keveset vagy semit kelljen dolgozni. Magában véve ez sem bolondság, és, ha a' világ ismerne bennünket, megvallaná, hogy nem estünk fejünk lágyára. Hadd törje más fejét Halley üstökösének pályáján 's megjelenési idején, mi fejtörés nélkül is pástétomos tálhoz ülhetünk 's legfölebb inasaink üstökével törődünk, hogy az egészen le ne nyiressék, különben nehéz lenne bele kapaszkodni vagy belőle kötelet fonni. Hadd víják ki mások a' hősök viadalát, mi érettünk a' húsvágók izzadnak; 's a' rostélyos mellett szinte dicsőség aratható. Hadd hajózzon, kinek kedve van, a' nagy tengeren, mi a' bor-osztja idvesség-tengeren uszkálunk, — kivált midőn a' jó isten érdemünk fölött áld meg harmincznegyedik féle esztendővel.

Tudásvágyunk itt azonban még nincs ki-merítve, noha azzal a' főrészt már birjuk 's szükség esetében a' többi nélkül el is lehetnénk. Hah még sokat akarnánk mi tudni! Ollyan tudós szint ölteni p. o. magunkra, hogy üres fejünket a' közönség odáig telt tudománytárnak gondolja 's a' kezdő író munkáját közre

ne merje bocsátani, mint nekünk ajánlva 's benne számunkra a' legillatozóbb tömjéneket gyűjtva meg. Honfiaknak látszani, mert nagy szájunk van még nagyobb zsebünk mellett, melly Jugurtha kisérteteinek 2—2 (nem 2+2) nap is ellent állana, — sőt még szokott módon néha káromkodást is tettünk. Teljes hittel birni az ét és borházban, a' dohányos boltban, szabónál, vargánál, noha már esztendő olta nem fizettünk; 's az a' szegény ördög, hogy a' már adtakat el ne veszessesze 's a' jó urfit magára ne haragítsa, tovább is teszi szolgálatát, nem tudva, hogy a' szivó pióczátul mindig jobb előbb megválni mint utóbb.

És ki számlálhatná el mind azon tudásvágyokat, mellyek közöttünk egyiknél másikonál, 's gyakran egész csapatoknál uralkodók? Akkor igen sokat kellene írni, pedig a' sok könyvet ki venné meg, mikor a' kevésnek is alig van kelete? Akkor azt is el kellene mondani, mint vágy némelly kicsapongó jámbornak tetszeni, hogy egy szép leányt vagy talám annak telt erszényét elnyerje; mint akar némelly korán aggott fiatalnak látszani, hogy tovább legyen alkalma játszani. Könnyen megengedem hogy sokan azt is szeretnék tudni, mint lehetne az üres erszényből pénzt szedni ki, mindig inni 's meg nem részeged-

ni, mindig enni 's gyomrot nem rontani, mindig élni 's el nem lankadni, zabolát elhajtva nyargalni 's még is a' czélon belül maradni. Hanem, uraim, ez mind eddig nem megy, ha csak valamelyikünk a' világot egy nagy föl-találással nem ajándékozta meg. Ez ne féljen, Columbus sorsára nem jut, az alkirályságot megkapja, 's a' tartomány (talán új világrész) az ő nevéül neveztetendik el.

Más élni nem tudó körökben vannak ugyan más tudás vágyok is mint p. o. a' tudományok különféle ágához, neméhez, művekhez, hangához, hanem ki törődnek azokkal? Hadd okoskodjék más krumpli 's viz (legfőlebb sör) mellett, mikor én gondolkozás nélkül ülhetek tele tálok és nehéz kancsók közé! hadd nyekeregjen, czinczázzon hegedűjével, nekem minden cigánybanda kész köteles szolgám; hadd tanuljon a' kinek tetszik Rómában faragni, — „ugy van uracskám, kegyednek joga van faragatlan maradni.“ Ugy is többet birunk már, mint apáink a' legmegerőltettebb képzelődéssel is csak reményleni tudtak, már divatképeket is metszenek kőbe Pesten, 's olyan szépen mint Bécsben, vagy Lipsésben, 's ha a' dőre nép az almanachokba bele szeret, ma holnap aczélmetező jő hozzánk pénzt szedni Karlsruhebul vagy magábul Londonbul, az éhesbül. — Hohó! Uram! — ha

kegyed olyan fölt és sült húst izlelt volna Londonban, mint más, — akkor másképpen beszélne.

A' többi factorok vágy is mozgonyok előszámlálatával adós maradok; egyszer ez is elég.

Új hónapnevek.

Ószutó 1834.

A' minapában, ez előtt két esztendővel, az újítási düh a' többek közt a' kalendáriom-kedvelőket különösen meglepé. Károlyi István ugyan is Hazai Vándorában a' latin nevek mellé néhány sorban magyarokat is tön. Azután a' Hasznos Mulatságok kezdtek a' vitató kis pártnak műszerévé lenni. A' sok izzadásnak pedig az lön a' következése, hogy Jauuárius ma is Januarius, valamint December is December.

Igy játszik a' sors az emberi munkákkal. Tornyat akar építeni a' gyermek 's mikor azt az első szellő eldönté, akkor veszi észre, hogy kártyábul építe. A' mieink is fáradtak, öszszehalmozva sok dérdurt, enyhegest, lanyhagost, szénást, szalmást, és senki sem tanul járni szeriptök. A' mi egész embertelenség, mert szélbe senkit sem kellene szólatni.

Csudálom hogy a' tarkaság kevéért ozman szomszédinkrul senki sem hozta föl a' hónapok neveit, — pedig szép czifraság lenne

nyelvünkben ha azt török anyagokkal kifoltoznók. A' törököknek hónapneveik sincsenek ám rosszabbak, mint szattyánjok, — pedig a' török szattyán, — az ám még a' szattyán! — Átalában abban dicsekedhetünk, hogy mi magyarok, keletiek, jobban tudtuk czifraságra használni a' latin, nyugoti, nyelvet, — mint a' törökök, szinte keletiek, az arab, tehát keleti, nyelvet. Oh illyesféliben mi nagy mesterek vagyunk. Nekünk van feldmarsalunk, az ozmanoknak van seraskierjek, nekünk van generálunk, azoknak van basájok, nekünk van obesterünk, azoknak van agájok, — és a' többi. Nálunk van Januarius azoknál Moharrem; — nálunk Februarius azoknál Safar; — nálunk Martius, azoknál Rebi el evvel; — nálunk Aprilis, azoknál: Rebi al achir; — nálunk Majus, azoknál: Dsumadi el evvel; — nálunk Junius, nálók: Dsumadi el achir; — nálunk: Julius, azoknál: Redseb; — nálunk: Augustus, azoknál: Schabán; — nálunk September, nálók: Ramadán; — nálunk: October, nálók: Sevvál; — nálunk: November, nálók: Dsulkadé; — nálunk: December, nálók: Dsulhedse.

Jégre vezetni nekünk nem igen dolgunk, hanem jégre vezettetni, annál inkább. Én az elsővel tartanék, ha a' török hónapnevekrül egy pár szóval többet nem mondanék. Nálók

nem a' Januarius a': Moharrem, hanem esztendejük első hónapja, mellyet Kunoss elsőhónak mondana magyarul; esztendejük pedig, (az 1250-diki) majus 9-kén 1834 kezdődött. Így a' Moharrem az idén Majus nagy részét tette. Hanem így kell zavarogni, mikor az esztendőt okosan nem tudjuk kezdeni. Az ozmanoknak olly jogok volt az 1250 esztendőhöz májusnak kilencedikén fogni, mint nekünk az 1834-hez az ő 1249-dik évök Sabán hónapjában.

A' görögök is, vagy inkább a' keleti keresztények használnak az emberiségnek, hogy szinte különbözőleg kezdik éveket. Így legalább gyakoroltatják az övéiket a' kivonásban, a' mieinket az öszveadásban; minthogy tizenkét nap különbség van a' mi 's az ő évök kezdete közt. Mikor az orosz p. o. olvassa; „A' navarini ütközet October 20-kán volt, 1827-ben“ — mivel a' dicsőségben az orosz flotta is részesült, tudni akarja, melly napján eshetett az az ő évöknek. Ekkor kivonásra készíti magát, és így szól. „Tizenkettőt huszbul marad nyolcz“ 's bölcsen meghatározza, hogy a' navarini csata az ő kalendárioma szerint october nyolczidikán vívaték ki. Mikor pedig az orosz évkönyvekben olvassuk. Paskewich oct. 7-kén (1827) vette be Erivánt, a' győzhetetlen persavárt, és fe-

jét a' dicsőség borostyánaival ékesíté, — akkor mi a' napszámban igen megcsalódnánk; ha tizenkettőt nem adnánk a' mondott számhoz 's így az october 19-két okosan ki nem találják.

A' széphanzásra is sokat tesz, mikor az ember a' napszám kifejezésben fitogtathatva ösmereteit, öt hat különböző kalendáriomot öszvehord. Melly öszvehasonlithatlanul konog és peng ez, ha p. o. így állana a' játékszinezédulán: „Ma november vagy is zúzos vagy is tizenegyedhó 12-kén (1834), vagy az ó kalendáriom szerint october 31-kén, a' Sidók Marchesvána 10-kén (5594), a' Hegira 1250 dik évének, Redseb havának 11-dik napján, a' 653-dik olympiás 2-dik évének xx-dikán szabad királyi nemes Buda fővárosa színházában elő adatik: *Lumpaci vagabundus*, vagy: a' három jó madár. Tüneményes vigjáték énekekkel 3 felvonásban.

Vannak azonban, kik az atilát is egészen nem kívánják elől hátul kihánytatni, annál kevesebbé szeretik az illyes kalendáriomi zavar-czifraságot. Ezeknek hihetőleg keresztül ment fejkön az a' gondolat, hogy nem ártana az év kezdetének egy olly pontot kiválasztani, melly minden mivelte földi lakos elmeszemeitül könnyen látható volna, és eléggé erős, hogy a' föld kerektségén minden kalen-

dáriomot egyességre vezetne. Illyen pontot pedig mindenek fölött a' nap menetele adhatna. A' nap után ugyan is három legkitünőbb pont van, mikor legmagasabban áll, és a' nyárt kezdi, mikor az egyenlítőn átmegy 's napot éjt egyenlő hoszúvá tesz, és mikor legalantabb van, telet hozva. Ezen pontokon pedig a' nap körül belül martius, junius, szeptember és december 21-kén van, ugy hogy az esztendő a' mondott napok akármellyikén kezdődhetnék.

Ha valaki megkérne, hogy ne resteljek a' szélbe beszélni 's mondjam el, hol akarnám az esztendőt kezdetni, — én — kivált ha az egy kedves leány vagy szép lelkű aszszony volna, — megmondanám neki, hogy a' nap legalantibb állásánál, a' mi mintegy december 21-kén történik. Ha okát is kérdezné, szívesen szolgálnék tovább is 's azt adnám fő okul, hogy ekkor csak tiz napnyi különbség volna a' nyugoti 's fölvert év kezdete között. Igy azután hét hónapnak lehetne harmincz napja, hatnak és a' szökő évben hétnek harminczegy.

Szép dolog az a' terv-csinálás; papiroson a' legnagyobb csatákat is könnyű megnyerni, a' Dhawalagiri csuesot megmászhatsz, — sokaknak boldogítója lehetni, — de máskép van a' valóságos életben. — Hiszen én sem

irok ám, hogy elfogadtassék, hanem hogy teljen a' papiros; 's e' végre elmondom még, micsoda neveket szántam a' hónapoknak. Mert én keresztelni jól tudok, mint Cuviernél bizonyítom, de a' mellyről nem tudom hogy két vagy három koma fog e' mellette vagy ellene szólani. —

A' hónapnevek elkeresztelésénél szinte a' nap járására 's az abbul eredő évszakaszokra vigyáznék. Azon hónapokat, mellyekben a' tél, tavasz, nyár és ősz kezdődik, elnevezném tél- tavasz- nyár- és őszhónak. E' szerint nálam december - télhó, martius - tavaszhó, junius - nyárhó, september - őszhó lenne, a' melly neveket megjelelni és megtartani a' legnagyobb könnyűség.

A' többi hónapokat elő- és utó-havaknak nevezném, 's így a' négy fő hónap, a' négy elő- 's négy utóhával megadná az esztendő tizenkét havát, a' (még most nem igazi rendben) így következőket. Télhó előhava, *télhó*, télhó utó hava; — tavaszhó előhava, *tavaszhó*, tavaszhó utóhava; — nyárhó előhava, *nyárhó*, nyárhó utóhava; — őszhó előhava, *őszhó*, őszhó utóhava. — De hogy a' hosszú nevek csinosbítottassanak, meg lehetne őket kurtítani 's így mondani: télelő, *télhó*, tél-utó; tavaszelő, *tavaszhó*, tavaszutó; — nyár-elő, *nyárhó*, nyárutó; őszelő, *őszhó*, őszutó.

Ezen elnevezésekben semi nehézség sem volna, ha az esztendő szinte az évszakaszok szerint volna elrendelve. Akkor a' télhó mintegy a' mostani december 21-kén kezdődve, nyulnék januarius 21-kéig; a' telelő pedig lenne november 21-kétől december 20-káig, — a' télutó Januarius 22-kétől talám februarius 20-káig. A' nyárhó lenne junius 21-kétől julius 20-káig, a' nyárelő majus 20-kátul junius 20-káig, a' nyárutó julius 21-kétől augustus talám 20-káig; és így a' többiekkel is.

A' mostani kalendáriom szerint a' tél kezdete, vagy is a' nap legalantibb állása december 20-ka körül van, innét télhónok a' decembert kellene nevezni. Így martius tavasz hó, junius nyárhó, september ősz hó lenne. Hanem valamint a' tél kezdetéből decemberre kevés esik, úgy decembert sem mondhatni igazán télhónak, mert januarius sokkal telibb, november eleje pedig még igen gyakran nem teles, valamint februarius elején a' tavasz nem igen mutatkozik. Innét minthogy a' valóságos *télhó*-nak (mellyet t. i. a' nap szerint vettünk föl) nagyobb része januariusra esik, a' tavasz hónak aprilisra, a' nyárhónak juliusra, az ősz hónak octoberre, — innét januarius lenne a' télhó, aprilis a' tavasz hó, julius a' nyárhó, october az ősz hó. Az egész esztendő havai pedig ezek: *télhó*-januarius,

télutó-februarius; — tavaszelő-martius, tavaszhozó-aprilis, tavaszutó-majus; nyárelő-junius, nyárhozó-julius, nyárutó-augustus; őszelő-september, őszhozó-october, őszutó-november; — téleelő-december.

Ugy é soká tréfáltam? De tovább is fogok, mint az bizonyos, hogy ma őszutó 21-ke van. — Magamat és elnevezéseimet ajánlom!

A' budai játékszin.

Télelő 1834.

Egy házat ösmerek, a' hová az embert pénzért eresztik be.

„Pénzért? — és még is bemegy az ur?“

Nincs különben; pénzért eresztik be az embert, és még is igen gyakran bementem. Hanem most már gondolkozni kezdek a' dolgrul, annál inkább minthogy a' Duna jegesedni kezd.

„S mi baja Dunajegének az ur pénzével? ama' házzal?“

Semi más, mint hogy a' Dunán keil e' házba átjárom.

„Hogy pénzt adhasson ki az ur? Engedelmeivel az urnak, az urnál a' főben nincs minden a' helyén.“

Tréfáz kegyed, ha hinné, nem merné megmondani. De az már igaz, hogy a' Duna jegét alkalmatlannak tartom, kiváltképpen éjjel.

„Még éjjel is? Az ur engem rá akar szedni; bizonyosan az urnak fizetnek!“

Kegyed ezen szóval a' dolog bibéjére há-

gott; ilyen föltételek mellett, tudom, jól megtelnék azon ház. De nem, az embernek kell fizetni, és pedig legalább egy húszast. A' mibül az származik, hogy az ostoba nép igen csüngvén a' pénzen, ott csupa bölcsek és áldozó hazafiak gyűlnek öszve.

„Még mind eddig nem látom ált, mi okbul volnának azok bölcsek; az áldozásrul előbb hívő leszek, hanem hogy az áldozat hazafiui, kétlem.“

Azt ne mondja az ur, mert hatalmamban áll megköveztetni. Egy szó annyi mint száz, mi akarjuk, hogy a' dolog áldozat néven neveztessek, 's ugy kell neveztetnie, 's a' kételkedőt szál kardra hívjuk ki.

Bizonyosan mézes kalácsbul valóra, mert másnak forgatásához nem értetek.“

Paff! ropogós üttét, most mindjárt megmutatom! Héh! pajtások!

„Nevetnem kell, uram; ha vitéz volnál, nem szavadat ropogtatnád, hanem a' kardot. Tedd le az alarczot, ösmerjük egymást.“

Uram, az isten fijaért, ne mond ezt tovább.

„Én nem szoktam hirt harangozni, mint aszszonyférfiaink, bizvást beszélhet tovább.“

Tehát azt mondom, hogy a' játékszinben csupa áldozatok gyűlnek öszve.

„Hát a' játékszinrül szólt az ur? Mért

nem szólítja nevén a' gyermeket? — ugy nem zördültünk volna öszve. — Ah a' játékszinrül nekem is vannak nézeteim.“

Hogy lehet az, holott az urat K...né 's L...né jutalom játékán sem láttam?

„S mi köze is a' jelenlétnek a' nézetekkel? Uram, a' nemzeti játékszinnek nincs hatalmasabb pártolója, mint én; nem sokára egy tizenyolcz ivbül álló könyvet adok ki arrul, mint lehet a' sugót egész biztossággal elmellőzni.

Uram, én azt rövidebben is megmondom. P. o. jól meg kell tanulni a' szerepet.

„Az ur igen járatian a' gyakorlati világban. Értelmesen beszélni rövid szóval, igen közönséges. Az igazi dicsőség ugy aratható, ha az ember olly mélyen és olly föllengőn ír, hogy az olvasók szavakat lássanak, de alattok semit ne tudjanak gondolni. —

Ha így lesznek írva, mit használnak az ur játékszíni nézetei?

„S ki mondja azt, hogy kell használniok? — mintha bizony az ember szük keblü volna 's csupa haszonért írna! Áldozatot is kell tenni?“

Az való, hogy az illy idő az irótul fölaldozott, vagy jobb nevén, elvesztegetett. Az olvasók között azonban alig taláztatik olly esztelen, ki az áldozatot dicséretesen követné.

„Mert fölfordult világban élünk. 'S talám az ur használt gunyoló rövidsége mellett a' szín ügyének?“

Én jobban érzem csekélységemet, mint sem hogy erre kevélyen, vagy csak megelégedetten is felelhetnék. Én nem tettem egyebet, mint szorgalmasan eljárék, 's ha mindnyájan hasonlót tettünk volna, nem csak tagadó számokkal nem kellene az év végén számolnunk, hanem áldozatokra sem szorulnánk, sőt nyereség is volhatna félretehető.

„Az ur értelmes rövidsége mellett is veszedelmes ékesszólással bir. Majdnem rá állok, vagy inkább elhiszem, hogy a' játékszín ügye minden láрма 's hoszas bölcselkedés nélkül is győzne, ha a' Budán Pesten lakozó magyarok szorgalmasan bejárnának. Hiszem továbbá, hogy ha a' budai játékszín hasznot vetne, a' pesti könnyen és önkényt megnyilna szegény vándor Thaliánk előtt, és...“

Mi használ az ur hite, és a' másoké is? — az itt nem boldogit. Tenni kell, uram, nem hinni vagy beszélni. — De engedje meg, hogy először-kezdet csapásomba visszatérjek. Azt mondám, restelni kezdek már följárni a' várba.

„Hát illy gyöngé lábbon áll az urnál is a' hazafiuskodás?“

Gyöngébben mint másoknál, mert hallgatni szeretek. Azon fölül, a' mint mondám

éu azért kívánok a' játékszínbe menni, hogy ott mulassak, ne pedig hazafiuskodjam, — hanem télen által csakugyan meszszecke van.

„De bőven jutalmaztatik meg a' fáradságért.“ —

Itt a' bökkenő uram, a' hol a' fáradságot jutalom biztatja, ott bizonyosan nem marad el az ember. Hanem itt, legalább télen, nagyobb a' fáradság mint a' jutalom, — tehát az ember otthon marad. De nem kell elfelejteni, hogy nálunk a' színjátszók részéről is nagyobb a' fáradság mint a' jutalom, bizonyos a' fáradság, bizonytalan, 's kivált tartósan, a' jutalom, ennél fogva a' ki kerülheti, kerüli a' szinpadra lépést. A' mibül viszont az következik, hogy krajczáron együgyűség forintos pánlikát kívánni; ezen következőből pedig az foly, hogy a' krajczáros foltozgatolódással sem nyereség, sem dicsőség nem aratható.

„Az ur igen kemény, én húsz iven az ellenkezőt bizonyitom be.“

Hagyjon föl vele az ur, ugysem olvasná senki. De hasznosabbat tesz az ur, ha jelentést bocsát a' buda-pesti ujságokkal 's abban közhírré teszi, hogy a' játékszín dicséretére egy húsz ivenből állandott könyvet vala irandó, hanem a' játékszín javára fölhagyott vele, reménylve, hogy ezen fölszólítás fejében az ur

könyvére szánt két húszast kiki az első jutalom-játékra adánda ki. Ha, a' mirül én kétkedem, sikerrel dolgozik: egyik színésznek hasznot hajtand, a' haszon az embert kedvre gerjeszti, a' kedv sikert szerez a' munkában, a' siker versenygést támaszt föl, a' versenygés a' tökéletesség felé halad, minden tökéletesnek van kelete, — így az ur tréfából a' játékszín ügyének leghatalmasabb előmozdítója lehet.

„Az urbul olly bőven foly a' beszéd, hogy majd bele fül az ember. Én már a' játékszín oszlopának képzelem magamat.“

A' képzelés közös nyavalájában sinlődik az ur, 's a' valóságot száz mérföldnyire hagyja maga mögött tünelgni. De, rajta, tegyen valami valót is már, — jöjjon, nézzük meg P...y E...k jutalom-játékát, Mátyás király választatását; M.... Nina 's L...i bizonyosan szépen fognak énekelni.

„Igen? — Jó hogy tudom. Nem mehetek, uram; két órára a' pipához igérkeztem; de legyen olyan jó, adja által a' czédulát, majd bírálatot irok a' Honművészbe, 's Ninát és L...t jól meg fogom dicsérni.“

Jó étvágyot!

„Jó mulatást!“

Értekező.

A' szerelemről.

Télelő 1834.

Mivel kezdhet az ember jobban értekezni, mint a' szerelemmel? ... Értekezni? ... No ez lehet első eset, hogy valaki a' szerelemmel értekezett. Még mind eddig vaktában volt szokás karjai közé rohanni.

Kérdezze meg valaki költőink koszorúját, jutott e valakinek eszébe belőle a' szerelemmel értekezni? Kezdje a' pelyhes állu Csátár-irónál 's menjen a' kesergő szerelem bájos éneklőjéhez, 's mindenik igent fog bizcenteni.

De valakinek csak kell pályát kezdeni. Isten neki, legyen én az, ki a' göröngyökön első botorkál keresztül. Többször is megütöttem én már az öreglábam úját, de azért a' sereggel csak együtt sántikálok.

Az embernek új körme is tud nőlni. A' szerelemnél némellykinek leütötték már a' körmét, de az nem tapasztalt más alkalmatlanságot, mint... egy ideig föl kelle hagynia a'

kapaszkodással. Azonban a' köröm újra nőtt, 's a' ficzkó még meg is házasodott.

A' szerelmet igen sokan az érzések elsejének nevezik, de én az utolsónak mondom 's az öreg Monsieur N. igazolni fogná állításomat.

A' szerelem, úgy mondják, a' gyermekkel együtt születik, de én tagadom, mert a' gyermek születik a' szerelemmel. Sok leányka tagadja hogy szerelmes; én azt helyben hagyom, mert melly hálnak jut eszébe, hogy vízben él, melly madár tudja, hogy levegőben repked, ki járna az egyenes uton? — kivált leányka!

Az ifjaktul tiltják a' román-olvasást, hogy korán ki ne fejlődjék bennök a' szerelem; de, uraim, mért nem tiltjátok el a' leány-látást is, mikor tudva van, hogy minden leányban legalább tiz román lappang? Igen keveset tesztek föl a' mai ifjuságrul; azt vélitek, csak ábécézünk még, pedig olvasni is igen jól tudunk. Magunktul tanultuk meg.

A' görögök gyermeknek rajzolák a' szerelmet. Én kétlem, hogy a' mi leányaink annak képzeljék. Tudtomra markosnak, bajúszosnak ohajtják őtet. Hanem úgy van az; változó az izlés, mint a' pantallonok bizonyítják.

Az sem történik jól, hogy a' szerelem nyilal lö. Hajdanában, mikor célirányosabb

szert nem találja, csak megtehető, hanem a' mi pallérozott világunkban nékie is haladnia kellene a' nagy sokasággal. Mi mindenütt szeretjük a' pattogást... De nem Amornál, nem... itt a' pengést imádjuk.

És melly gonosz gyermek az a' szerelem! Lopva jó, a' gyermekben fészkel, az ifjat átnyilalja, az öregnek békét nem hágy. Én kicsapandónak vélem az izgága-szeretőt, hogy közös phlegmánkat ne háborítsa.

Vágyika a' „Legszebb leányban“ paradicsomnak nevezi a' szerelmet, hanem bizonyosan csalódott. A' paradicsomban nem volna szabad fürgetegezni és fagyni, mint a' mi szerelmeinknél. — De könnyű ollyasmirül beszélni, a' mit senki sem látott.

A' fürgetegező szerelem nem kellemetlen tünemény; — különben az irók jobban irtóznának a' kritikustul. Itt a' megmosás szerelemből történik.

Sok haszontalan tömjén ég a' világon lelketlen Maecenasoknak, pulya pártfogóknak, más fejébül bölcseknek. De a' szerelem mindig méltó az áldozatra. Igen, ugy van, fontold meg csak szomorú bajtárs, megcsalt szerető, elerőtlenedett Herkulesz, laposult erszényü voltgazdag, — a' szerelem méltó az áldozatra, sőt áldozat nélkül meg sem történhető, — 's

vigasztald magadat. Többek is jártak ugyan már, nem csak magad; pedig:

*Mezét lábon járni 's mást is olyant látni,
tűrhető nyomorúság.*

Sokan attul tartanak, hogy igaz szerelmet nem kapni már a' világon, én az ellenkezőt vitatva azt mondom, hogy magáért mindenki igazán szeret bennünket. — Az olvasó közönség a' tele irt papirost kedveli, mi irók a' paraszt papirost, — mert lehet rá irni. Nekünk teljes kedvünk van a' tintaszedésre.

Mire valók a' szép ruhák, az aszszonyok? Hogy megnézésére kényszerítsenek. — Mire való a' nézésre-kényszerítés? Bizonyosan, — no de nem akarom megmondani; — szégyenlem magamat, ki árulná el, hogy szerettetni akar? Nagyon csalfa gyerkőcze az az Amor, olyan mint sok iró, ki mindent a' haza dicsőségére tesz, hanem erszényét mindig nyitva tartja mellette.

Komoly értekező az Életről.

Télelő 1834.

Sok véleményi igtalanságban sinlődött a' világ, — ha t. i. a' földön honoló emberek összesége világnak mondható, — miolta véleményeket szokás alkotni. Ez pedig igen régóta van úgy, 's ha az időnek kezdetet mennek adni, azt mondanám, az idő kezdetétől fogva. 'S a' dolog mai napon sincs különben. Ezer eszköz áll ugyan kezeinkben, hatalmunk alatt a' dolgon segítségre, mozgatunk is és gépelyezünk és szellemezünk, hanem az előre mozdulás igen lasan történik.

Az életről is igen hiányos képzeletek 's a' szóltakhoz hiven maradvá, igtalán vélemények vannak közöttünk. Önéletét ugyan senki sem tagadja, — kivéven talám valamelly túlozkodó 's mindent csak árny-jelenésnek határozó álphilosophus, — hanem magán kívül sokunk igen keskenyre szabja az élet határait. Nála a' többi állatok már csupa gépelyek, a' fák és virágok pedig holt dolgok. Hogy

az egész világnak élete van, arrul ki álmodozik?

Igen, az ember egy különös teremtés, hatalmas mellett erőtlenségek, és erőtlenségében hatalmas; mindentudósága mellett semitudo, és ösmeret hiányainál lángeszű; ébredésében álmodozó, és álmodásában ébredő.

Semik vagyunk mi e nagy mindenségben, meg annyi szem-por csekély földtekénken, és még is az örök idő a' mienk, a' tér végetlensége a' mi pályánk. Nem nyugszunk mi meg azon homokon, melly lábaink alatt elgördül, hanem a' napokat csatangoljuk be villámnál hatalmasabb elme-szárnyainkon; nem érzük be a' pillantat idejével, hanem a' multba szalunk vissza végetlenül, és a' jövődőt kebelünk-ből fejtjük ki szakadatlanul.

Ez a' világos oldalunk. De van mellette egy sötét is, mint bujdosó csillagainkon. Mert egészen világos csak maga a' fény lehet. Nemzetségről nemzetségre szaporodik az ember, egy hosszú folyamot képző az időben, ködből eredőt, világosulót; nyugodt lenni nem tud, keresi a' fényt, mellyből szikrát éresz kebelében, és azt évezredek által keresé, és ma is csak szikrákat mondhat tulajdonának. Mese lábai alatt a' föld, mese feje fölött az ég, levegőjével, csillagaival.

És ki magyarázandja meg azon életet, mellynek a' mi világunk csak tüneménye? Ki gyűjteni öszve azon tüneményeket, mellyek a' föld kérgén belül lappanganak és az Orionon fölül lángoló dicsőségben léteznek? és az öszvegyűjtött tüneményekről ki ítélend igaz ítélettel az őket termette valóságra?

Legnagyobb bölcseségünk itt azt mondja: tudatlanok vagyunk. Látjuk az áltolános örök életet, de hangunk nincs annak magyarázására, és elnémulunk, mert kísértet-hangjaink idomtalanok.

De hogy is ítélnék meg a' tengert, mellynek széleit nem láttuk, fenekét és szí-
nét nem érintettük?

Mert a' minnek határait el tudtuk érni, arról szoros ítéletet is hozunk. Érczeinket, ásványainkat látjuk, ösmerjük eredetöket, halálokat 's mindezekből tudjuk, hogy önéletök kevés van 's inkább csak a' világ közös életét élük. Növényeink még inkább szemeink előtt tenyésznek 's velök megösmelkedve, tudományunk koszorújául, a' növényélet képzeletét teremtők elő. Az állatokat hasonlóképen körül tudó fogni fürkészsünk 's léte-
lök mi voltát ösmerve, az állati életet pontosan meghatároztuk. Az anyagoktól tovább emelkedve az erőket kezdtük magyarázni 's

átmenetelt tevének a' szellemvilágba, mellynek fő honául az emberi elme szolgál.

És az emberben ekképpen három életet ösmerénk ki, növevényit, állatit, és szellemit. Ez utolsónak neme többféle. Virága gyanánt tekinthető az erkölcsi élet, melly nagy egybefüggésben van a' tudományos étellel. Izletes gyümölcsként fejlődve mutatkozik a' nemzeti életnél, melly az emberre a' jogosság és kötelezettség koszorúját teszi föl, 's maga az értelmi fejlődés magzata lévén, az embereknek leghatalmasabb rugó és támasz gyanánt szolgál a' nagyra törekvésben

Egyveleg tréfák.

I.

Télelő 1834.

Hallottad, barátom, hogy a' tudós tarsaságnak november hónapban nagy gyűlése volt. A' vásáron kívül ez volt az egész hónapban a' legjelesebb eset. A' közgyűlésbe többen mentek, mint a' mennyen befértek.

Az idén nem találkozték jutalmazandó legjobb munka; a' vigjátékok között sem volt egy díjt nyerhető. Ez maga már elég vigjáték. Különben hogy is játszanánk mi vigan; elég hogy rúlunk vigan játszhatni.

A' kora erőltetés megárt. Lassan kell a' munka készítéshez eredni, különben megmóhódzva örökre elvesztenők tehetségünket.

A' rómaiaknál nem az irás volt a' fő dolog, — ez csak mellékes tárgy vala; utakat csinálni, vizeket rendelni 's így czélirányosabban foglalatoskodni volt a' sok jeles polgár kötelessége. A' harcz gyermekei 's a' győzhetetlen legiók is illyes mire használtattak.

Vége Pesten is esett eső 's ha előbb tudőinket a' fölszálongó 's fölhőkint koválygó por simogatá, most sárocskához van szerencsénk. Patakon és Debreczenben egy kissé mélyebben süppedhet ugyan az ember, hanem a' külföld csinos városaiban csak ugyan nem örülhetnek a' sárseprő gyerekek ugy az esőnek, mint nálunk. Mert ott alig van mit seperni, nálunk alig van elég seprő gyerek, — noha a' fizetés nem a' legjutalmasabb.

A' világon mindent a' fizetés határoz el. Mindenre, a' mi jól fizet, van elég ember, elég kész. Jutalmatlan munkára pedig csak bot hajthat. Volna p. o. elég kedvelők a' magyar eredeti munkáknak, és a' kedvelők eléggé értelmesek is volnának tudni azt, hogy a' köz cél annál jobban mozdittatik elő, minél többen megszerzik azokat, és így mindenki a' könyv megvevésére határozná magát, a' helyett hogy most még a' kölesönözöttnek elolvasására is unszoltatnia kell, akkor bizonyosan elég eredeti magyar munka teremne elő, 's annál jobb, minél inkább kerestetnék a' jó. Ha a' szép rajzolatok és képek közbirtokká lennének, kézről kézre forognának, tárokba gyülnének öszve, falakat ékesítenének 's könyveinket kellemesítenék, akkor nem csak egy két rézmetszőnk volna, (mint most, ez sem dusongó), nem kellene Auroráinkba

részint isten évében rendelni lányarczképeket, sem külföldön rajzoltatva és metszelve félévig hasztalanul várakoznunk azon gyászos sikerrel, hogy mikor már a' londoni sőt philadelphiai almanachok rég megérkeztek, mi még egy tisztességes zsebkönyvvel sem ajándékozhatjuk meg kedvelteinket. Pártalnók csak annak rende szerint a' hanga műveket, akkor nemcsak egyes darabokban gyönyörködhetnénk, nemcsak egyes dalokat hallhatnánk, hanem a' budai 's ma holnap talán pesti játékszínen gyönyörködve mulatozhatnánk a' magyar énekes eredeti játékokban.

Azt beszélük, hogy a' város ajánlá magát magyar játékszín építésre, — de azt is hozzá teszik, hogy a' vármegye azt nem fogadja el, pedig aligha gyávaság nem a' dolog. Mielta épít a' szóbeli akarat már, 's hány kő áll egymás fölött. Pest városának tőkéjén fogadom egy két év múlva teremne szőlő, 's bort is lehetne sajtolni, — a' bor pedig beh jó kedvre vidámít.

A' marhahús egy krajezárral drágább, a' mi igen természetes, mert a' marhahús szénából lesz, ez pedig a' szárazság miatt kevés terme 's igen drága. Ezek szerint az idén mi magunk is becsesebbek vagyunk.

A' gázvilágítás nem igen tesz nálunk előmenetelt. Viszszaverő lámpáink ugyan szapo-

rodnak; az egész országot jeles e' szempont-
 bul, hanem általában kevés a' pénz 's így ta-
 nácsosabb kevés lámpát égetni. A' sör és bor-
 házak is sötétebbek, mint egy két évvel előbb,
 mikor a' burgonya olcsó volt; a' boltok pe-
 dig egész rossz színben állanak, kivált a' ...
 találd ki mellyek?... De még is megmon-
 dom; — a' mellyekbe kevés pénz jó be.

Egyveleg tréfák.

II.

Télelő 1834.

N. N. meghalt; igen sok pénzt hagyta maga után. Azt mondják, csupa várakozás által gazdagodott úgy meg, de az nem lehet igaz, különben mi mindnyájan Croesusok volnánk. Mások hozzá teszik ugyan, hogy várakoztatott is, és ez hihetőbb, mert a' várakozó kocsi tengelét meg szokás kenni.

A' budai játékszínbe egyre előfizetek, mert az előfizetés díja csekélység, tizenennyolcz játékra hat huszas. Ezen fölül még a' négy bérletszünéskor ad az ember ki néhány huszast, L...nének javára talám kettőt 's az egész hónapi multság nem kerül négy pengőnél többbe. Pedig itt olcsó husznak nem olly híg ám a' leve, mint máshol gondolják.

Mint rendesen, úgy itt is megmutaták a' mieink, hogy — magyarok. Nem elég hogy a' színjátzóknak czivikodnak egymással 's M...i akárhol örömöstebb látná B...t mint a' színpadon vele vetélkedőnek, — hanem a' két

igazgató sem fért öszve, 's F.. ur resignált. K...é, mondják, hozzá ment búcsura 's keserű könyűket sirt könnyűden; különben hogy is volna színjátszóné?!

A' gyűlésben meghatározottat, hogy valamint az égen két nap nem világíthat, ugy a' játékszínen sem lehet két igazgató. Mi lenne a' dologbul, ha valakinek eszébe jutna a' napot olly soká megállítani Buda ormai 's a' zugliget völgyei fölött, míg az éj elmultával a' másik is följö? — vagy ha a' költők jósolása betelnék, 's valamellyik kis szívü és gyáva erszényü Maecenasok valóban nappá metamorphozálódnék?

M...y a' mult évben karczolt, a' jövőben már rajzolni fog. Nemde gyors előmenetel? Ha mind így haladunk, csupa calligraphusokbul álland hazánk.

Éppen jó, hogy eszembe jut. Pesten igen jól tudnak már divatképeket metszeni, ha valaki bizik tollában és ecsetében, eredeti divatokkal szolgálhatna, megpróbálandó, tudunk e visszahatással lenni a' párisiakra. Ha jó soká ugrálnánk az egres szőlő után, egykorra az talám megérhetnék?

Lanner itten volt bálokat és reuniókat adamaga és Fischer czukrász javára, hanem mivel nem tud eléggé lármázni, nem tetszék ugy, mint Strausz. De a' sörivók hogy is itél-

nének borrul igazán? Magyar darabokat is alkota, hanem azok csak olyanok voltak mint mikor a' kabátra és pantallónra ráfogják hogy magyar ruha, — mert magyaron van 's kard is van mellette.

Négy garason tollakat vettem egyik boltban és pedig meghuzottakat. Gondolod, mennyit fogok én négy garasára tollal irni? Hát ha meghuzatlanul és kihuzatlanul irhatnék, — akkor lenne mint olvasnod. Esztendő illyenkorig nem gondoskodom tollrul, mert huszonöt eltart tizenkét holnapig és egy még fönmarad.

Csizmaimat mind jó magas sarkuan csináltatám, mert most a' mennyire lehet magasabban szokás járni, mint a' mekkorák vagyunk. Erszényeimet pedig csupa szélzsákbul csináltatom 's jól fölfúvom őket, hogy hitelem legyen. Apáink az ellenkezőket tették, erszényeiket is dugták, annál inkább a' pénzes ládákat. Most rendesen adósságlevelek hevernek az apai kincses ládáokban. És innét magyarázható meg némelly jelenés.

Tudományos élet.

Az embereknek társaságba egyesülése megkívánja, hogy a' munkálkodás köre és mibenléte okosan osztassék föl minden tagok között, és egyszersmind azon jót is hozza magával, hogy az életneben kiki hajlandósága és ereje szerint válogathat. Így vannak földmivelők, gyártók, mivesek, mivészek, kereskedők, tudósok. Mindeniknek életében van valami különös, tudományra pedig mindeniknek van szüksége. És mindenik is szerz magának tudományt, többet vagy kevesebbet a' mint tapasztalásai többek vagy kevesebbek, különbözőek vagy nem igen változók. Minden tudomány a' tapasztalás gyümölcse, a' legtöbb tapasztalással legtöbb tudomány köttetik össze bizonyos föltételek mellett. A' tapasztalást az érzékek szülik, és így ők a' tudás, tudhatás, tapasztalás és tudomány eszközei, alapja. Ha tudnánk is magunknak képzelni embert érzék nélkül (a' mi lehetlen, kivévén holtat), annak legkevesebb tudományja, csak egy képzeletje sem

Lehetne, valamint a' képzeletnek végetlen tengerében egyetlen egy sincs, mellyet nem érzék szült volna. Vannak, kik az ellenkezőt vitatják, de nem érdemes velök összeütközni; ő nekik egy hatodik érzőműszerök van, általános, színtelen lényeket látó, anyagtanokat tapintó, a' parancsolatnak sötétben, fénynél engedő. Hogy az ember olyasmit is tud képzelni, a' mit soha nem látott, éppen nem ellenkezik az én állításommal. Képzelhettek én ugyan 16 lábu lovat; két orrn, egy szemü tehenet, a' mit soha sem láttam, de láttam lábat, szemet, orrt. Ezer és ezer dolgot lát az ember, és ezeket mind nagyíthatja, kisebbítheti, egymással a' legváltozóbb idomban összekötheti, keverheti, de új tárgyat, az érzékre nem hatót, elő nem teremhet. Teremtsünk például egy olyan szörnyet, „Magason, mint száz Himalaja, áll egy irtoztató löfej, tarajos, szemek helyett boros hordókat tartó, mellyekből tokaji és somlajtáj csurog, szájából két mértföldnyi hoszaságu nyelve csügg alá 's a' kaspi tengert felszörböléssel ijeszti. Nyaka tollas, vékony mint a' hattyué, de félmérföldnyi hoszu, melle oroszláné, kezei emberkezek, irtoztató hoszuk, mellyekkel a' napot és holdat megfogja és zsebjebe teszi. Törzsöke egy vulkán, lábai a' gólyáéhoz hasonlók, de olly nagyok és

hoszuk, hogy két lépéssel Portsmutból Új-Yorkba ér 's a' tenger-bokáján csak két arasz-nyival ér fölebb.“ —

Igy a' legesudásabb teremtések születhetnek az ember agyában, de nem egyébkint, mint nagyítás, kisebbités, sok idomkeverés által. Érzéken túli semi sincs benne. De hogy tárgyunkra visszamenjünk, az érzékek által kiki gyűjt tapasztalást magának, mellyből esmeret származik, és a' rendbe szedett esmeretek tudományt tesznek. Tudományja tehát minden embernek van, több, kevesebb, alaposabb, hiányosabb, egy vagy más nemü. Az ember tapasztalása 's következőleg tudományja is, nem hal el magával hanem azt mutatás, szó, irás által társainak 's a' következő időkornak is átadhatja. A' mi tudományunk is ezer esztendőök gyümölcse. A' ki valamelly tudományt egész kifejlődésében és kiterjedésében esmer, az tudományos ember. Tudományos életnek pedig azon emberi életet nevezhetjük, melly az esmeretek megszerzésére fordítatik. És az nem ritkaság az emberek között. Vannak olyan férjfiak, kik a' tudományt olly édesnek találák, hogy semi fárodozást, bajt, veszélyt nem félnek annak pályáján, hogy mindenrül felejtkezve, életüket csupán annak szentelik. Ezek emelik azután a' nemzetet tudományos dicsőségre, il-

lyenek által fénylik Angol-, Francia- és Német tudományos ege.

A' magyarok tudományos ege most hajnalik. Mikor Europa latin nyelven tudóskodott, mi is jó elől valánk, most pedig mikor nemzeti tudományosság diszlik és uralkodik, mi igen hatul baktatunk. Sőt jó sokáig állánk és néha néha rákugrást tevének. Valamig a' latin nyelv tökéletesen ki nem küszöböltetik tőlünk, nem is lesz belőlünk semmi is. A' mit tudunk latinul tudjuk. Száz ifjaink közül olvasa e kettő három magyarul irt történet könyveket; számtudományt, földleirást, törvényeket, természeti tudományokat és a' többi ezen sorba tartozót. A' költést kivéven melly tudományban tüntettük ki magunkat? És addig mig olly németek vagy latínok maradunk, nem is fogunk mi kitünni, nem fogunk, mig e' hez hasonlókat olvasgatunk: „A' pesti magyar Muzeum e' következendőket közli a' b... német ujság által.“ Felezni nem tartanánk soknak. — Hallgassuk meg ifju tanulóink és kitanulóink és sok kitanultaink tudományos nyelvét és hasonlónak leljük egy ollyan öltözethez, mellynek alapja magyar és jó, de a' gondatlanság minden körülünk és sok nem körülünk lakó, élő és holt nemzetek öltözetéből foltokat raka rá, épen mint az álarcozathoz, a' hushagyó keddi zsibajhoz illik. Pe-

dig a' magyarnak nem szokása az álarczoskodás; szívét nyelvén, lelkét homlokán hordá a' régi magyar és részint hordja a' mostani is. — Nyelvünk az idegen, különösen a' nyugoti szagot ki nem állja; legfeljebb gyökereket (szógyököket) vehetünk a' társnépektül. Ha a' kellemmel ömledező hangában (musikában) egészen hamis fogás tétetik, nem sért jobban fület, mint mikor gondatlanul hányatnak az idegen szavak nyelvünkbe 's a' helyett: meg akart sérteni, de fel sem vettem, ez mondatik: ledálni akart, de én nem subsuáltam.

Első dolog tehát, a' mint több év óta kürtöltetik, hogy a' tanulás és tanítás eszközt, a' nyelvet, önbirodalmába visszahelyeztessük, hogy ő forogjon ajakról ajakra, szájról szájra közöttünk. Esmereteinket ezután magyar nyelvre tegyük át, tegyük át mások esmereteit, nyelvünk így mivelődik. A' hol a' szokott nyelv nem elég, kérdezzük meg a' nyelvbölcseledést, mint segíthetünk a' dologon. Azonban én azt mondhatom, hogy ha van az esmertem nyelvekben bölcseledés vagy, a' szokott görög névvel élve, philosophia: akkor a' magyar annak törvényei szerint épült. Véges, határos azon föld, mellyet Arpád magas Ung mezején lelkében végig pil-

lanta, de végetlen mivelhetésü azon nyelv, mellyen beszélt.

A' tudományok, mellyeket nyelvünkön elő kell adnunk, kétfélék: természetiek és természet-tuliak. Azok valódi tudományok, tudhatók; ezek vélemények, nem esmert tárgyak esmert minémiségének vitatása, nem tudhatók. Amazok viszont kétfélék, szorosan természetiek, egyre létező testekéi; vagy csak képzettudományok. Ezek viszont kétfélék, az egyikben kétkedés az erény, a' másikban az a' fő vétek. — Hogy a' természetiek a' valódi tudományok, a' józan személyek 's az itt ott találkozó józan nép megesmeré; a' képzettudományok is azonban, mint a' bíráló ész dicső szüleményi, teljes műveltetést érdemelnek. A' természetiekhez tartozik (kicsinyen kezdve) az ásványok, fűvek, állatok esmere, a' dolgok általános tulajdoninak, a' munkálkodó erőknak, millyen a' villany, magnetismus (irany), vizsgálása, melly tudományt a' görögök physikának neveznek mi talán természettan-nak mondhatnók; — a' számtanítás, melly minden tárgyra alkalmaztatható, a' mérés tudománya (mértan), kicsinyben és ott is, hol billió mértföldekkel foglalatoskodik, t. i. a' csillagvizsgálásban; a' földleírás, a' mennyire az természetinek mondatik. A' képzettudományok száma is jó nagy; legkedveltebbek:

a' történetek, a' földleírás, a' mennyire az a'
népek, erkölceit, szokásait írja le, — a' köl-
tés, az ékesenszólás stb.

Da talám ezek nem is szép szavak? Ah
akkor bocsánatot kérek a' türedelem fárosz-
tásért, 's ezennel átugrom más tárgyakra.

Ékes-beszéd

az újítás ellen.

Télelő 1831.

Az én kedves barátaimnak is kellene valamit mondanom, azon csigalovagoknak, kik vilámmászással teremnének föl előttünk a' di-esőség bérczére, a' valódi nagyság ormára, 's kik után menve — azaz minden száz évben egy lépést haladva — bizonyoson meg nem mohódzva érnénk... hova, hova? — — A' gulyakuthoz a' faluvégen, 's ottan megebédelve jókat ihatnánk a' meghülés félelme nélkül.

Ki nem ösmerné már ezen egy két vonásra is az én barátaimat? Könnyű azokat detegálni, sokkal könnyebb mint Colombo-nak volt az új világot. Nem is jár az bajjal, veszedelemmel, hanem csupa commoditásbul áll, mint a' kéz-öszszetevés 's mindennek a' jó istentül várása.

Magok ezek az én embereim talám kételkednek is barátságunk igaz voltán, de én annak nem vagyok oka, mert zoologia-kedve-

Iésemre mondhatom, hogy én a' csigákat a' természetben olly hasznos állatoknak tartom mint az ökröket. Ez utolsóknak hasznos voltát pedig csak ugyan senki nem tagadándja, a' ki csak egyszer is evett jó marhahúslevet. Azon fölül melly gyönyörködtető sympathia uralkodik ezen két állat között, melly igen közel állanak egymáshoz, midőn t. i. együtt vitetnek eczetes tormával az asztalra!

De a' legnagyobb torka-ápoló sem gyönyörködik inkább midőn ez étkek sulyja alatt bajlongó asztalon csigákat lát meg, mint én, mikor körömben barátaim egyikét veszem észre 's képzeletemben az említettük állatokkal közös gyorsaságok kelföl. Illyenkor el-
mémben rettenetes rohanást teszek ezer éven által, elképzelem: mennyit haladott elő akkorra a' világ, melly százsorozva szaporítá ösmereteit, és melly híven maradtunk mi tőle hátra!

Az én barátaimat az újítás ellenségeinek nevezik, pedig egész hijányosan, mert ők barátai az újításnak. Ők a' világot meg akarják újítani. Mind ekkoraig a' világ napról napra haladott elő, évről évre lépéseket tőn 's vele a' nyelvek fejlődtek, tökélyesedtek. A' mi nyelvitézeink nagyobbikai újítva dülnek ezen fejlődési folyam ellen, azt meg akarva állítani. És együgyü bátrak e ők! A' nagy

Dunát esermelynek nézni, meggátolhatónak, sőt talám fölkortyanthatónak mint a' csikóbőrös kulacsot, nem vitézség e ez? Csak, uraim; azon baj van itt, hogy ez nem magyar termés, 's így esztendő múlva nem kötelesség végére járni.

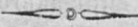
Minek tisztítani a' nyelvet? kiáltják ők bölesen, vagy talám lármásabban mint bölcsen? — És igazok van. Minek tisztítanak mi azt előbb meg mint szájunkat? Azután szennyos faluinkoz hogy illenek a' csinos tiszta nyelv? A' tanító székekrül melly behatást tenne az idegen fülekre?

És kinek jutott azon szerencsétlen gondolat eszébe, hogy a' latin szavakat is kiküszöbölje? Egy egész nemzetet megfosztani azon édes visszaemlékezéstül, hogy mi Latium mézes nyelv-emplőin is csüngtünk, Cicero asztalán a' szép étkeket láttuk, 's morzsái után kapkodtunk is, — ez, uraim, nagy kegyetlenség. És én hadot izenek mind azoknak, kik az én barátaimat szóval megsérteni merik.

Me Hercle, és a' ki dubitálni mer szavaim realitásán!... az... az... nyissa föl füleit, és hallani fogja. Én magam ugyan nyomorék vagyok bajtársaim között, ki csak egy rendes latin-franczia-német-angol-görög keverék-falatot sem tudok öszszefaragni, hanem, honosaim szokásának ellenére, a' mások érde-

meit egészen megösmerem. Melly bajnokilag köté föl ugyan is kardját egyik barátom, midőn az év-szó ellen vagy két hétig fáradhatatlanul küzdött; — 's az indsellér védője melly izzadásokon ment keresztül! Uraim, én ezeket 's a' hozzá hasonlókat mind megösmerem.

Szavaimat pedig azon legalázatosabb kéressel végzem be, hogy — — ne terheltesse nek az urak vizsgálóra venni 's pártolni az igaz ügyet. Mert hijában, sok lud disznót győz; az egész világ ellenük kel föl, 's ha a' bátorság legnagyobb tüzeben vitára nem kelünk a' gonosz ellen 's az elvetemedés hydráját gyökerestül ki nem rontjuk, két év mulva még egy becsületes latin-czifra mondást sem hallhatunk. A' mitül örizzen meg Zeüsz, barátjával Jupiterrel! — Mondám.

Ékes-beszéd, az óság mellett.

Télelő 1834.

Ha az ember barátai mellett fölszólt, szükséges hogy a' nembarátait is támadja meg. Én ezt kelletlenül teszem, mert ezivódásba nem akarok ereszkedni, hanem midőn az embert a' kötelesség pályája inti, akkor egy pillanatig sem szabad haboznia.

Tehát nembarátaim ellen ezennel ívet feszítek, a' mit azért mondok meg, hogy kiki annak idejében megaczélozza mellét, fölvegye védő paizsát 's így, a' mennyire lehet, menekedjék a' nyil-záportul. Mert ha nyílam annyi terem, a' mennyit akarok, 's ha mindenik úgy ver, a' mint akarom, akkor jaj-abb ellenségeimnek, mint hajdanta volt Jerusalemi városának!

Mit akar itt ezen újítók serege, melly sáska-záparkint borítja el a' magyar nyelv mezejét, minden zöldségtül, minden virágtul megfosztandja, helyébe pedig roszul hangzó zavarékot rak? Mikor lesz már vége pusztítá-

sának, mikor takarodik el oda, a' honnét jött, Asia zsvatagaira? Nem használ, hijában hessegetek, hasztalan gyujtok szalmát, siker nélkül füstölök, égetek, ütök, verek, — nem mozdulnak... 's a' szép vetés oda van!

Meghaltatok már szép szavak, virágai a' hellen míveltségnek, aranyai Róma tanultságának, sok évi gyümölcsei szomszédaink ránkhatásának. Nem említi már senki a' *historiát*, elnémult az a' kény előtt 's a' *történetírásnak* ada helyet; nem tanultatik többé a' széles *geographia*, mert az szükségtelen, a' keskeny *földleirással* beérik az én nembarátaim, kik a' legszebb leány előtt sem jönnek Berlegenheit-be, hanem egy kis zavarba talám, ha egymásra olly keveset figyelnek, mind eddig.

Világ jött fejembe!... Zavar... zavar az a' szó, melly megdülés feneketlenségébül hangzik fölfelé 's édesen simogatja a' káron örvendező pokolkebelt. Zavar!... zavar... jól megjegyezétek, barátaim, az a' kulcs, mellyel a' vész elemeinek kamarájába juthatni. Győztünk! a' magot bőven hintendjük, 's vetésünkön, aratásunkon a' kegyek angyalai is siró nevetésre fakadnak!

Az esztelenek! magok adják kezünkbe a' gyilkot, mellyel szíveiket átássuk. Zavart hintsünk közikbe, hogy egymást el ne értsék,

hogy senki se tudja, mit beszél a' másik, hogy így utálattal forduljanak el egymástul 's megvetéssel nézzenek azon munkára, mellyet az őrzöngésig vittek!

Segítsünk mi is az újításban, hanem ne ott a' hol szükséges, ott vérig harczoljunk az ó mellett; — ott pedig a' hol szükségtelen, tüzzel vassal teremtsünk új szavakat. Miért állanának tovább is meg: házosság, kezes, követ, előlülő, virág, költő, szónok 's t. b. hanem legyen helyettök: háznokság, keznök, követész, elnök, viráty, költész, szólász 's t. b.; — — — és mire valók a': fő, szem, orr, száj, fog, nyak, mell, has, láb, új, vér, csont, 's t. b. hanem álljon helyettek: fe, szir, err, szúty, fer, nyem, mó, her, linty, vúj, nér, ocs, és ilyenek; és ezeket is őrizkedjünk megállapítani, hanem mihelyt gyökeret kezdtek verni, azonnal neki menjünk, kigyomláljuk őket, és új szómagvakat vessünk el.

Azt vetették nekünk szemeikre, hogy semi izlésünk nincs az új dolgokhoz, hogy a' változat-kedvelésnek semi szikraja nincs bennünk, hogy valamint az öltözetünk új idomításával nem gyönyörködtetjük izlési erőnket, úgy minden iránt tompa keblüek volnánk, mint meg annyi fatuskók, — de, barátaim, tegyünk ki ez egyszer magunkért, 's mutassuk

meg, hogy Prometheusz mi nálunk kezdé fákl-lyájával az elme gyujtogatást; újitsunk osto-bául, zavarjunk remekelve, 's bölcsen mara-dándunk helyünkben.

Arra pedig vigyázzatok, hogy tervünket nembarátaink meg ne sejdítsék! Mert akkor ellene dolgozhatnának, erősen ragaszkodva a' volt és való jóhoz, 's ügyesen faragva a' jö-vendőnek. Ekkor mi zavart nem indíthatnánk, a' nyelv tiszta, értelmes, szép lenne, 's egyre csinosbulhatna, gyarapodhatnék, bővülhetne, — mi pedig hasztalan erőlködésünkért gun-nyal fizettetnénk ki. Barátaim, ezt nekünk nem szabad engedni, nem!... mi az idegen szavakat egyáltalában ki ne hagyjuk küszö-bölni 's annál kevesebbé, minél irtózatosa-ban hangzanak! Ne resteljétek fáradságtokat, ha minden *tev, terv, irányzat, műszer, elem* 's társai-ért tiz tiz ív ellenértekezést kellene is irni. Munka előtt csak a' gyávák borzad-nak meg; minket Hadur ellentársa, a' rendza-varó Ármány, hatalmasan fog segíteni.

Erkölcsei élet.

Ha a' tudomány, az esmeretek, a' mivelődés az embernek diszére szolgálnak, a' tudatlanság pedig és a' durvaság szégyenére vál: úgy az erkölcsösség az ember valódi becsét teszi, az erkölcstelenség pedig legmélyebbre lealázza. Két gyöngye van az emberi méltóságnak, tudomány és erkölcs, valamint az ember boldogságnak viszont két gyöngye van, barátság és szerelem. Ama kettő hideg és szigorú, de magas mint a' karpáth kopasz csúcsai, emezek mosolygók mint a' majus virágzó halma. A' tudomány és az erkölcs ritkán talál hont az emberek között, gyakran magán bolong mint a' sziklák sasa 's hidegebb éghajlatba emelkedik, mint az emberiség általjában kívánja. A' barátság és szerelem igen gyakran hamis gyöngy, fényjét sokszor gyorsan bocsátó 's mi a' legsajnosabb, akkor, midőn reá szorúlunk. Pedig ezen négy együtt véve teszi menyünket. A' ki ezzel ajándékozza meg a' földet, a' ki őket, a' gyakran özszenem hangzókat, szoros özszeneköttetésbe se-

gíti hozni, az az emberiség legnagyobb jóltévője.

Az erkölcsi élet minden évszázadokon által nagy becsben tartatott. Az erkölcsös ember nevezetett jó embernek. Ha voltak is egyes emberek, vagy nemzetek, vagy idők, melyek a tudományokat, mivelődést, művészséget 's a mi több szép van az életben és társaságban, megvetették, de az erkölcsnek, ha nem nyilván is titkon mindenki hódolt. Avvagy a legdurvább férj, az erkölcsösség esküdt ellenségének látszó férjfin, nőjében nem kívánja e meg az erkölcsösséget? Vagy a gonosz atya, a kegyetlen kényur, erkölcsetlen fiut és alattvalókat kíván e magának, kik életétől csak akkor nem fosztják meg, mikor szerét nem tehetik. De az ilyenek általjában véve ritkák. Az embereknek nagyobb része, kívánja is az erkölcsiséget gyakorolni 's annak gyakorlását másoktól is megvárja, 's boldog azon társaság, hol ezen tekintetben nagy fölügyezés van, hol a szabad embernek szabad tetteit észre nem vett szemek visgálják 's őszinte nyelv bírálja.

Az erkölcsi élet az emberi történetekben nem mindég ugyan azon idomot mutatja, sőt ugyan azon időben más más tájon és embereknél különböző képpel bir. Minden időkornak, minden életkornak, minden népnek és a mi több

minden egyes embernek különösen módosított erkölcsi élete van. Az erkölcsi életnek fő módosítója az elme miveltsége, a' miveltség foka, minemüség. Módosítja őt tovább a' honi szokás, törvény, költeleesség 's t b. Más képe van az erkölcsi jóságnak a' bakonyi kondás és egyik pesti gyógyász fejében. Amaz egy két imádságot 's t b. elégnek tart e' végre, emez tudja, hogy egészen embernek kell lennie.

A' költők énekeiben rajzoltatik egy időkor, hol az erkölcsi élet egyszerű, ártatlan, mosolygó volt. A' nagyon el nem kényeztetett fajzat kevés szükséggel birva, nyájokat őrizve, szabadon követé a' szív sugallását és szíve 's az erény tisztelése boldogítja. Erénye a' senkit nem bántásban, a' szives segítségben állott. A' történetek ezen időkorról hallgatnak, azonban minden nemzetnek erkölcsi életével különösen esmertetnek meg. Mutatnak ők nemzeteket, kiknél az erkölcsök a' természet 's a' józan ész szabdáival közel megegyeztek, de mutatnak olyanokat is, hol azok igazságtalánsággal (igtalansággal) köttettek össze. Ki hagyja helyben azt, hogy a' Spartaiak a' heliótákat majd barom gyanánt használták, hogy, fiaikkal a' részegséget meg akarván utáltatni, azon szerencsétleneket leitatták? A' hadas időkben erkölcsiségnek (erénynek) mondatott, ha valamelly szerencse vadász vakmerőn megfosztá

a' békes lakozót vagyonaítól, hazájátul, életétül; — a' béke idejében a' csendzavarót föl-akasztják. Helyben lagyjuk, hogy görögország lakosai függetlenségökért véröket készek valának kiontani, és azt magoknak meg is szer- zék, de azért viszont boszongodunk, hogy el- felejtkezve azon természeti törvényrül, melly- nél fogva másoknak is jogok van a' külfüg- getlenséghez, a' hol lelete, hódoltattak. A' mi időkorunknak hagyatott az erkölcsi élet- ben a' fő fokra lépni, hol országokat látunk szabadon virágzani, kezét adókat más szabad országoknak, hogy tökélyetesen egyesülhes- senek, a' lenyomás szörnyetege letiprassék 's a' háboru az igasságtalanul fölkelt de meg- győzetett félnek is hasznára legyen.

Az életnem nagy befolyással van az erköl- csiségre nézve. A' földmivelő általjában sze- léd, együgyü erkölcsü, a' katonaság nyers, az erőszakra hajlandó, noha némelly idők és környülmények megmézezik (egy-yes tagjait). Némelly perelni szerető ügyvéd vagy philo- sophus talám mint szántóvető a' legszelédebb ember lett volna a' világon 's azon húsáros, ki egyik társát egész gyönyörüséggel tagolta föl, mint szijgyártó talám egy csirke halálán is megindult volna. Sylla és Marius és cim- borái, kiknek száma a' történetek könyvében nem ritka, mint mívészek nem lettek volna

szörnyetegekké. A' kor szelleme hasonlóképen nagy befolyással van az erkölcsi életre. A' mi időnkben alig találkoznának annyi ezereken, kik szent dühvel mennének a' Saracénok ellen, mint hajdan milliók találkoztak. A' kik ma fölvilágosodtaknak hiszik magokat, ez előtt csak néhány százoddal is hogy leheték volna? A' ki Saul idejében a' király választásért buzgólkodott, égett, talám Brutus korában kergetővé vált volna. — A' világ része, a' különböző ország szinte behat az erkölcsi életre. A' buta Samojed frankkonban talám elménczségében kevélykednék 's az Indusoknál megégetendő özvegy nálunk második férjével élné valódi menyországát, sorso-sit ostobáknak kiáltva. A' Spanyol svédhonban boszorkodva hallaná az inquisitiót említeni, a' Magyar mint Sváb csak a' Svábokat tartaná talpra esett ficzkóknak; 's a' t....

Egyveleg tréfák,

III.

Télelő 1834.

Ma estére kártyázni vagyok meghíva. A[?] társaság igen nemes, diszemre válik, el kell mennem. De mit csináljak benne, mikor kártyázni nem tudok? Nem tudok? — Hát nem kártjazik e minden magyar író? valahányszor tollat fog kezébe?

A[?] borivók társasága becsületesebb mint sem gondolná az ember. Igazi demokratiai elveken épül. Egyenlőség uralkodik benne, 's csupán csak az érdem emel az előlülőségre. Polgári háborúra kelhetne ugyan benne a[?] dolog, hanem a[?] magyar bor csak két fokon vezet keresztül, a[?] középső fok már jó idő óta eltörött. Így nem félhetni kék foltoktól, 's én okoknál fogva mehetek bele.

A[?] tél különben is igen kellemetlen évszak. Ha én Thomson helyében voltam volna, meg nem éneklendém, hanem említetlenül hagyandám, hogy felejtkezett volna el talám a[?] ter-

mészet is rúla. Az embernek csak fagyoskodni 's aludni kell benne, mint a' magyar olvasóknak. Mert vajmi alatt jár a' nap 's hosszúk az éjszakák a' magyar könyvekben!

Csudálom hogy ma, midőn minden csekélységgel kereskedést üznek, tudománnyal, ügyességgel, becsesel, bajuszkenővel, nemzeti tintával és csizmakenőccsel, — senki- nek eszébe nem jutott jó tanácsos bódét állítani föl vagy jó tanácsos boltot nyitni. Ezzel ma holnap világkereskedést nyithatnánk meg, mert ez igen sok szunyadozik a' vérünkben, — és nem a' magunk számára való, mert olyan mint a' tokaji, melly magunknak rendszeren Miskolczon terem.

Ki is adna magának jó tanácsot? Ez lopná az időt a' lármázhatástul, sőt talán még a' restauratiókat is rendbe szedné.

Igaz, M...r a' kávéházához restauratiót mellékezett, ehez pedig Arcadiát, a' vadász-kürtnél, a' hotelben, Pesten, ő... Lehetne e hívebben ábrázolni a' vérünkbeli tarkaságot? És M...y még is megkorczolá! Hanem M...r okosabb mint sem hogy a' restaurálásban egy pillantatig is háborgattatni hagyná magát.

A' tudománytár negyedik, — — nem — — harmadik kötete megjelent december elsőjén.

Bakonybélen alul Lókut felé üveget fújnak. — Nemde jó volna, ha mindent olly könnyen lehetne fölfúni, mint az üveget. 'S uraim, nincs különben. Hanem a' módját kellene tudni.

Bajza Aurorája lasan jelen meg. Nem csuda; Károlynál már megvirradt, sőt egész a' háztetőre jött föl a' nap. Illyenkor már jobban kellene sietni. — De a' későbbi gyümölcs kapósabb; mert sulyosb és izletesb. Majd új esztendei körte gyanánt kapjuk el.

Ablakaimban középszerűen diszlenek a' virágok. Nem rég vettem őket, még nem éghajlatosodtak meg. Nem a' magyar elmevirágok képét látom e?

Nem kis mesterség a' virágokat ápolni. Első dolog, jó magot venni, azután azt kellő földbe vetni, azután jól ápolni, tehát sem hizlalás által elfojtani, sem halálra koplaltatni, 's több illyenek. Ezen igazságok megfontolását ajánlanom kellene az enyéimnek, hanem ki vesződik fontolással? A' férfit legalább is mázsál!

Igen szép dolog az, mikor van mit mázsálni, buza, rozs, árpa, réz, üst, arany. Még jobb volna, ha gyémántokat mázsálhatnánk. De itt többnyire igen könnyűdek vagyunk, 's legfőlebb kalibáink erényeibül ha tudnánk egy kis collectát csinálni. Meg kellene egyik kán-

tort kérdeznünk, jó e a' collecta-bor? Egy kis szokottság kívántatik hozzá. De ez mindent kelendő portékává is tesz, — mint tapogathatjuk. — Igen; a' sötétben nem lehetni el a' tapogatas nélkül.

Igen rosszul gondoskodott az, a' ki a' falakat kövekbül és nem párnákbül építette. Tudhatta volna, hogy az ember nem marad mindig a' szoba közepén, hogy ha nappal volt, éjnek is kell lenni, 's hogy az ember józan sem maradhat szünetlenül. Élt volna csak az a' jó ember magyarországon, tudom szükkölte volna a' falakat! — kivévén a' városi táncztereméit, melly Lanner bálalkalmával is eléggé megbizonyítá, hogy még annyi keringőnek is eléggé tágos.

Egyveleg tréfák.

IV.

Télelő 1834.

Szeretnéni tudni, másokrul szólhat e az ember könnyebben, vagy magárul? Én az elsőbet gondolom, mert — magunkrul szót alig hallok.

Nekem pedig az a' rossz természetem van, hogy magamrul szeretek beszélni, magam érzéseit, magam gondolatait, magam véleményét. — Ugy e nem illem a' magyar írók nagyobb számához?

Pedig többi véleményeim közé az is tartozik, — egy kissé önfejűebbeknek kellene lennünk. Mert ha valaki az írói mező termését bélyegezni 's lejegyezni akarná, a' mi munkásaink közül önbélyegűt egyet is alig lelne. Zalánfutásunk Homerosz hintájába emeli lábát, bal kezét az öreg vak Ossiánnak nyújtva; Himfy szerelmeink Petrarcatul kérnek leveleket Rómában kapta borostyánabul, Arpadiánk Virgiltül esedezik hallhatatlanság italt, Bersenyink versei Horacz sasával ké-

jelegnek, míg Kölcseink Schillerrel és német társaival látszik kezét fogni; — a' nap szakaszai... Vagy én nem tartozom a' társasághoz? Majdnem azt modám, hogy Thomsont nem láttam, kivévén sirhalmában, 's még az évszakait sem olvastam. De el fogom olvasni, talám megtanulok belülök nem magunkról szólani.

A' kritikai lapok mind az öt füzetét megvettem tegnap; — az ember örömet szobájában tartja a' rokon lelkeket. Szeretnék minden hatalmasabb magyar író megvenni, hanem ki merne olly meszsze távozni a' magyar szokástul. Idővel azonban csakugyan megszerzendem őket! Meg? — Azaz, uram, a' megszerezhetőket igazmondás mellett.

Nagy bajomba kerül, hogy pipázni nem tudok. Az egész világ azt lármázza, hogy nem vagyok magyar. Ugyan különös erejű lehet az a' pipa, mikor a' nemkábulást és nemhányást magyarságnak nézeti. Innét e az a' sok hányáskodás vagy hánykolódás közöttünk? Némelly irónk különösen jó dohányos lehet.

A' dohány fő becsét boldogult Kisfaludynk abban helyhezteté, hogy a' kelleetlen embereket kifüstölheté vele, de mentsem isten, hogy ezen vélemény áltolanossá legyen, különben két év mulva minden buzaföld dohánytelekké

változnék 's mi éhel halnánk, nem dohányosok. Amazok füsttel is élénének. Hanem ez nem valami különös. Eleget füstölög mi nálunk, a' hol lángolni kellene, 's még is be tudjuk vele érni.

A' füstnek is megvan a' maga haszna. Nem igen látjuk ugyan azt át, hanem ki is törődnek az átlátással? Többön is mentünk mi már keresztül átlátás nélkül.

Szép mikor az ember mindenén keresztül tud menni. Hanem igen sokan vannak, a' kik csak a' keresztülesésben jelesek. Mit gondoltok, barátaim, nem volna e az még jelesebb, ha hid esnék Dunánkon keresztül 's mi azon átaljárhatnánk.

Mi a' keresztüljárásban is jelesek vagyunk. Ki is menne az ut irányában? Hiszem az czélhoz vezethetne!... Hanem midőn egymáson keresztüljárunk, nem félhetni a' dologhijánytul. Mi másoknak adunk eltenni-valót, mások nekünk, — 's mind a' mellett jó barátok maradunk.

Oktalanság is volna véleményi különbségért az ebédasztalnál egymás hajába esni. Ott az ember két pofra eszik, nyitott torokkal iszik, hasát tartva nevet, kezet fog egymással, élteti egymást,... hozza menve pedig csip, paprikát tör, ezt tobákszelenezéjébe

teszi, 's néha néha legjobb barátjával is szipantat belüle.

Sokan úgy nagyon megszokták közülünk a' tobákolást, ezeknek egészen jó izün eshetik, ha megprüszszentetnek.

Az orr igen érzékeny műszer 's csak szokás által tompul el. Innét volhatna... lehetne, akarám mondani, valaki a' nemtobákosok közül, a' ki igen zúgolódnék a' paprika ellen. Ez azonban gondolja meg, hogy csak tréfa a' dolog, mert erős paprika alá másképpen kellene keverni az ágyat.

Ékes-beszéd

a' nő - irók ellen.

Télelő 1834.

Ha valamikor méltó dologban emeltem föl szavamat, ugy most van azon eset, mellytől százaknak sőt ezereknek nyugalma, 's az irói köztársaság java vagy kára, előmenetele vagy veszedelme függ. Ki volna tehát a' ki figyelmét egy pillanatig is elvonná ezen irói alaptárgytul. Én gondos meghallgattatással hizelkedem magamnak.

Itten, iró 's olvasó társak, 's férfiak a' szó teljes értelmében, a' férfiak dicsőségének megalapítása forog kérdésben. 'S ha ezt rosszul döntjük el, magunk alul rántjuk el a' gyékényt, magunk alul vágjuk le a' fát, 's ha rutat és nagyot fogunk esni, ne tulajdonítsuk másoknak. Kiadni kezébül a' hatalom gyepüljét, olyan ostobaság, mellyet vagy éppen nem, vagy iszonyú örölködés, lótás futás mellett szerezhetni vissza, hozhatni helyre.

Az irói pályán a' boldogulásnak és teljes

sikernek kutfejét a' furfang, gyors, föltalálós ész teszi, ezzel pedig nem aszszonyaink dicsekedhetnek e fölöttünk? A' francziák literaturáját mi özönlötte el elmés vidor talpra esett munkákkal, 's innét mi tette a' franczia nyelvet Europa mivelts társaságainak közönséges nyelvévé, mint az, hogy a' francziák könnyű, föltalálós, vidor elmével birnak, mintha megannyi aszszonyok volnának. Uraim, ha mi aszszonyosságot kölcsönöznénk férfuisúlyos gondolat-menetelünkhöz, vagy ha aszszonyainkat hagynók irni, özszeütkezésbe jöhetnénk a' francziákkal, mert az aszszonyok sok bajnak okai, — a' francziák ellen pedig győzdelmet nem reménylhetnénk, — ezen okbul aszszonyainktul eltiltandónak vélem az írói pályát.

A' házi csend 's házi boldogság alapját az aszszonyi fejhajtás teszi, ez pedig az aláztatosságon épül, melly a' magát kicsinynek tudásbul ered. Ha mi aszszonyainkat irni hagyjuk, meglehet hogy magyarország bamarjában végig pendülne hirektül, sőt még talán itt ott lennének férfiak tömjént is gyűjtők elejükbe, ekkor kicsinységök érzetét elvesztenék, nagyoknak vélnék magokat, még nagyobbnak tudományokat, legnagyobbnak pedig azon hatalmat, mellyel elméinken mint szíveinken uralkodnak, aláztatosságokat mesz-

sze hajintának, a' főhajtáshoz nem akarnának érteni, mi nem bánhatnánk velök kényünk szerint, ebbül zsurlódás következne, a' mi annyit tesz, a' házi boldogság föl lenne dulva.

Ugy is, ha elnézem a' férfiak állapotját, most sem találok a' legirigylendőbbnek. Nem vagyunk ugyan még olyan boldogtalanok, mint hajdanában az Athenaiak, 's most pedig a' francziák, kiknél a' férfiak önméltóságok-rul megfelejtkezve legédesb és legnagyobb kötelességöknek tartják a' szépnek hódolást, 's ezen csalárd elvre még csalárdabbat építve azt mondják, hogy a' növevény-országban nincsen olyan szép rózsza, mint az emberek között és a' fényes napvilágon nincs olyan szép sugár, mint az emberi elmékben. És mi ezt még megengedhetnök, ha a' férfiakról szólanának. Hanem ők a' legszebb elme sugarat az aszszonyoknál keresik, ottan bókolják, imádják, huh! az elfajultak.

Nem ugy tettek a' mi apáink, nem ugy tesznek a' boldog keletiek! Keleten van a' férfiak menyországa, ott, a' hárem szent falai között, hova a' tömjénezők erényszédítő serege be nem juthat. Ottan a' férfiú az ur, az ő pillantásán lengedez az életadás és életvevés; ha ő mosolyog, élet derül a' természetre, ha ő menydörög, remég a' világ. Nálunk a' férj kinevettetik, ha bölcs ránczokba

akarja szedni homlokát 's fejét a' mystificatio nymbusába takarni. Nem használ a' fontos kép-csinálás, a' tudós némaság, az örök időkrül maradt kabát, sőt még a' rókás mente 's a' kard sem. De a' mi több, már azt is merik hazudni, hogy a' pantallonhoz is jól áll az aczél, 's bajusz nélkül szinte olly kellemes férfiu lehetni mint bajusz- és szakályval.

Háborut kell ezen harapódzó gonosz ellen indítani, életre, halálra, diadalra, veszedelmre! Meg kell hagyatni minden papiros-kereskedőnek, hogy boltbeesukás büntetése alatt ne merjen nőnek papirost eladni; mert mire való is nőknek a' papiros? Tudós értekezés alá vagy szerelemlevélnek? A' tudós férfiak értekezését senkisésem veszi, majd talám az aszszonyokét áruljuk? Ez volna még csak hátra, hogy egészen a' papucs alá jussunk. Ők bizonyosan jobban egymás kezére dolgoznának, de nem, még okosságot se tanuljunk tőlök. A' mi pedig a' szerelemleveleket illeti, melly gonosz angyal sugá meg nőinknek, hogy szerelemlevél is létezhet a' világon? Ez fejességet, akaratot árul el. Nem tudnak e megelégedni azzal, hogy ugy is oda adatnak, még pedig örömet, mert veszedelmes szertül ki nem szabadulna örömet? — De nekik még magokat kell árulni, szerelemlevelet írni,

atyát, férjet megcsalni! És mi ezt nyugalmasan türjük?

Szinte vádolva kell föllállanom egy különben nem ártalmas állat ellen, sőt a' mellynek érdemei is vannak, kivált mikor már a' nyárson megsült és a' tálban széleszti gyomort átjáró kedves szagát, melly már Maecenasul is szolgált egyik kedves irónknak, több recensent elpiszszente a' mocskolódástul 's talám nekem is adhatna szolgálatot, ha egyébbel nem, legalább jó kövér májával. De nincs kegyelem a' fejére; ma hajthatatlan vagyok, mint Brutus az ő nagy napján, 's vérnek kell folyni, hogy az igaz ügy győzzön. — Mi is kedvez jobban az aszszonyi irás-mesterségnek, mint a' toll? Ha gondolataikon nőlné toll 's nevednék szárny, más volna, azzal elrepülnének a' hetvenhetedik égbe, ugy hogy talám soha sem látnók őket; hanem midőn a' toll a' ludakon nől 's nekik csak kezeikbe jut, akkor képzeleteik pezsgő fészken nem tudnak tovább adni, hanem minket árasztanak el szavak és dolgok özönével.

Innét az én férfiasan meggondolt és súlyosan megfontult indítványom az, hogy a' ludakra, mint a' nők irásának elősegítőire, sőt egyedül való táplálóira kéméletlenül hálál mondassék ki. Támad ugyan egy kis kár a' dologbul, mert a' ludak sültje, kivált a' gö-

zölt mája igen jó, a' tollas ágy némelly bajnokunknak erény pályája 's legkedvesebb mulatóhelye, a' gágogás még némelly Capitoliumot menthetne meg az elfoglalástul: de mind ezen hasznok csekélyek azon kárhoz képest, melly a' nők kezébe jutott irótollakból ered. Sőt még azt mondom; hogy a' ne talán tán korán tojott lud-tojásokat is mind veszendőknek határozzuk, nehogy tyukok alá kerüljenek, a' réczéket kiirtassuk, minthogy már jutott némellykinek eszébe, kácsatollal is irni; a' sasokat, túzokokat, hattyukat, gémekeket, golyákat hasonló társaikkal együtt fajostul és ivadékostul elveszeszszük, mint Britanniában a' farkasokkal történt, az idegen országiaknak pedig megtiltsuk, hogy a' teljes megmelesztés büntetése alatt hozzánk ne merjenek jöni.

Ezen elővakodások után nagyobb siker reményével rendelkezhetünk magok az aszszonyok körül. Legjobb volna ugyan az irni tudásnak nyakát tekerni ki, hanem mivel az aszszonyok segedelme nélkül ilyen bölcs csomót föl nem oldhatunk, ketté vágunk pedig nem szabad, kevesebb kell beérnünk. Ha aszszony volnék, már eddig száz javalandó terv is költ volna agyamban, hanem így lassan topogva azt gondolom, jó volna valami okosat kigondolni, mellyel a' dolgot gátolni lehes-

sen. Jó lenne talán megtiltani nekik, hogy tudjanak gondolkozni, azután irhatnak akár egész életökben, bennünket nem fognak szégyenben hagyni. Vagy tán rájuk kellene parancsolni, hogy csak férfi név alatt irjanak? Így nem sokkal lenne rosszabbul a' dolog, mint mikor fordítást adunk eredeti helyett.

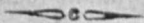
Azt is akarám javallni, hogy a' tanítástul el kell fogni a' leányokat, hanem még eddig majdnem szükségtelennek látom ezen rendelkezést. Azt az egyet mondhatnám, hogy iparkodni kell minél zavartabban tölteni azt a' keveset fejökbe, a' mit kapnak, mert az világos igazság, hogy a' zavart tanításnál semmi sem képesebb a' természeti józan vidor ész mesterseges kicsavart súlyos esztelenséggé átváltoztatni.

Ezeket mondani kötelességemnek tartám, hogy mindazok, kiket a' férfinői becsület érdekel, jó korán ébredjenek a' veszedelem ellen való dolgozásra, azon gyávák pedig, kik lealáztatásokkal nem törődnek, gyalázatuk szavait ezennel meghallják. Mintha a' történetek könyve is nem harsogtatná menydörgő szavait mellettem, hogy a' nép megfélelmjék 's új parancsolatok gyanánt fogadja el rendelményeimet! De mi a' gondatlanság korában élünk, hol a' helybehagyás nem teremt dörgő morajt elő. Szavaim, ugy látszik, a' pusztá-

ban hangzanak el, még egy becsületes fölhevülést sem okozva. Mi valóban megérdemeljük, hogy úgy bánjanak velünk az aszszonyok, mint egyik pápai barátunkkal bánt egy hivatlan, nem igen hizelhedő pesti irónő, ki őt társaival együtt gúnynevetve hánytá ki a nyeregéből. Tudom nekünk sem lenne kellenetes, ha olyan leczkéket tartana kopaszságunknak!

De megérdemeljük, a gyávaság büntetés után rá, 's különös szerencsénk, hogy jobban papucs alatt nem nyögünk. Volnék én aszszony, másképpen szedném rendre ezen bajszosokat, kik ha szöröket lekaszálják, olvasva is elcsúsznak az aszszonyok sorában. Mind rokkához álítanám őket, és pendelybe öltöztetném, bajszot egynek nem volna szabad hordani, 's a ki egy ellenmondást tenni megeszkednék nőjének, azt három nap böjtöltetném kaliczkában vizen és burgonyán.

És ha füleim nem csálnak, hasonló fenyegetődzést vettem észre az aszszonyok részéről. Férfiak, erősen lássatok a' házi kormányhoz, — én részemről, míg a' toll az aszszonyok kezében lesz, meg sem házasodom.

Ékes-beszéd

a' szép szavak mellett.

Télelő 1834.

Szokatlan vitatásba kell elegyednem, midőn a' szép szavak pártolását válaltam föl, és sok véleményt meg fogok sérteni, a' sokasággal ellenkező uton menve. Hanem szavam legyen szeléd, mint a' tárgy, mellyet védek, 's ez tegye fájdalmatlanná öszveütközésünket.

Igen sokan nem látszanak ösmerni a' szép szavak erejét és mindent csak a' durva erőtül várnak, az erőszakoskodástul reménylenek. De ezek járatlanok a' világ folyamában. Ezen nagy mindenséget nem erőszak tartja fön lételeben, nem öszszeütközések virágoztatják, hanem az öszvehangzás kellem-szózata szerez neki diszt és dicsőséget. A' fölzúdult tengert nem a' hullámai elé torlott sziklák szelédítik meg, hanem a' földerült ég, 's a' magasrul csöndében lemosolygó nap.

Az emberi elme szinte tenger, szeléden nyugvó, mig kün csendesség van, 's mélyé-

ben híven tükröző a' szép természetet ragyogó csillagaival, 's az ég királyával a' nappal. De a' szelek által fölháborítható. 'S ekkor hánykolódásának nincs határa. Az eget víja ő hullámaival 's alant a' mélységek legszörnyűbeit ostromolja. Kicsin akkor ő neki a' végetlenség, szeléd az erőszak, világos az éjféli. Keresztülront minden gátokon, a' virágokat eltapodja, az erőseken dül, a' szenten gonoszkodik.

Oh miért változhatik ált az ember nememberré, miért vetkezheti le megfontolását, melly őt a' porbul és tehetetlenségből fölemelte, — egy olyan fokra emelte, melly többé nem az állatiság fokozatához tartozók, hanem általmenetelt látszik tenni a' világ izgató erejéhez. Vagy miért kell ezen magas fokra az állati vak indulatokat 's a' még vakabb szenvedélyeket fölvinnie? A' fölingerlett orozlán körmeivel fogával tépi ellenét, az ember dühöngő orozlán tud lenni, és tizszeresen dühöngő, semit sem kémelő, nem barátját, nem vérét. Halált okoz a' vészek szélvesze az oczeánon, de öntudás nélkül, nem gyönyörködve a' tört hajók morzsáiban 's ezerek életfuldoklását nem ohajtva, az ember gyönyörködve iszsza az embervért 's édes hangakint nyeli a' haldoklók hörgését!

Ezen szörnyű állatot hatalmunkban tartá-

ni, nem csekélység. Mert más oldalról az ő birása haszonnal, kellemmel, bátorsággal teljes. Az egyszer megnyert ember vérét megsosztja kedveltével, a' mindenség symphoniáját egyesítve hozza neki idvezlő hangakint, védi őtet szerelme legbiztosabb fegyvereivel 's őrt áll mellette soha nem lankadó vigyázattal. Nem magának látszik ő élni, hanem kebele szent tárgyaiért, mellyeken szíve egész hajlandóságával 's lelke minden erejével csüng.

'S tudjátok e, melly elem az, mellyben az ember ilyen kívánatos fejlődést szokott tenni? Ah az nem a' rabszolgaság, nem a' szolgaság, nem az értetlenség. Az ember erényei szabad levegőt kívánnak, és szabad napsugarakat. Meleg házban nem szokott ezen növény szép fejlést tenni. Jó alapul csak a' jogosság földé szolgál neki. Ha ezeket megnyeré, hatalmas gyökereket bocsát, erős fává sudárzik föl, számos ágokat ereszt, buján virágzik 's egész országot sőt világrészeket örvendeztet meg áldásával.

Elhibázták mindazok a' czélt, történeteink a' nagy tanúság-könyvek, kik az emberbirást külső eszközökön akarák alapítani. Minden romlékony a' földön; az arany, az aczél, a' gyémánt, csak az emberi szivben van a' romolhatatlan erő, melly ivadékrul ivadékra szállható ált, évezredekken keresztül, romlásta-

lanul, sőt egyre fejlődve, csinosbulva. — Ez a szerelem, a szép és jó iránt való szerelem. Mutasd az embernek a szépet, ő rajta fog csüngni szíve egész indulatával, mutasd az embernek a jót, és ő imádni fogja lelke teljes erejébül; add az embernek vezércsilagul a szépet és jót, ő követni fogja virágokon töviseken, életem halálon keresztül.

Ösmerek én egy varázs-pálczát, melly nagyobb hatalmat gyakorol az emberi indulatok hullámai fölött, mint Poseidon villája ez oczeánon. Olyan ez mint a szeléd napfény, melly életet kelt a merre csak föld és levegő van, olyan mint a híves hajnal, melly harmattal ifjítja az epedett virágokat. — Ez a szíveség, a szépen, nyájasan bánás. —

A mi szívről jó, szivre hat az embereknél, 's kivételt talám csak azon elvadultak tesznek, kiket a szívesség nem ápolja, kiknek gyöngé indulat-virágait a részvétel nem öntöze meg ifjító harmatával. Ezeknél elfáulhat a kebel, jég burkolhatja bé az érzéseket, melly alatt jó, erény nem költetik. De a hoszas szívesség rendszeren még ezen jeget is föl képes olvasztani, 's a kebel fásságát fölérzékenyitheti. Mert az ember gyöngé viasz, ha a kellő napmeleg hat reá, valamint nyakas aczél az önkény hidegében.

Melly gyönyör az embert szívesség által

vezérelni! — a' föld leggőgösebb teremtését pillantásunktul függővé tenni, a' legbátrabb, legmerészebb állatot szeléden simultatni akaratunkhoz. És mind ezt megteheti a' valódi jóság. Mutasd magadat ilyennek nemzetek előtt, és ők becsülni, imádni fognak; mutasd magadat ilyennek az emberiség előtt, és ennek szíve elédbe fog hajlani, a' tied lesz, túled idomítható.

A' szívességek legnagyobbika pedig, megmutatni az emberek: mi az igazi szívesség. Álomdalt suttog a' tengeren sajkázónak a' lasú szellő, de az elaludtat, szélvészszé nevedekve, hullámsirba temeti. Eledelt hint a' madarász turbékoltatva a' galamboknak, de tör fölé vagy csapó alá. Az ilyen szívességekül megörzeni az embert, a' szívességek kezdete, de majd legnagyobbika.

A' szép szavak a' szívesség egyik fő eszközét teszik. Tettekben áll ugyan az igazi szívesség, valamint tetteké az igazi érdem, — de a' szavak nyelve az érthetőbb, a' világosabb. Példával vezethető az ember leginkább, de a' példáknak elmulthatatlan késérői a' szavak. Ezek által tüzelni, hátratartóztatni, emelni, levernü lehet. Az ajakakon repül az ki, a' mit a' szív érez, a' mit az agy gondol, a' mi az ember lelkén forog, a' mi valónkát betölté!

És a' szép szavak minden szép lélekhez bemenetelt kapnak. Az erény szép szavakkal festve még elragadóbb lesz 's biztosabb utat találó a' lélekhez. Szép szavak kedveltetik meg a' hazafiuságot, jogszeretést, jogadást, ők vezetnek szeléden vissza a' tántorgástul, mentenek meg az eleséstül, emelnek vissza az erényhez!

És még is mellettök szükséges beszédet tartani?! — Nagyon szükséges, sajnos! De én itt az ok-adatokat nem hordom föl, csupán azon ohajtásomat jelentem ki, hogy ez én szépnek szánt szavaimat minél többen olyanoknak találják, 's jó számosan utat nyissanak nekik szív-lelkökbe.

Egyveleg-tréfák.

V.

Télelő 1834.

Sokan azt mondják, az időnek csigalábai vannak; mások hevesen ellen szólnak, hogy az idő sas-szárnyakon repül. Honnan ezen különbség? Tréfa az egész dolog. Amazok gazdag házasok, ezek nem legfiatalabb hajadonak.

Minden dolognak megvan az ő természete, — az irónak hogy ir. — „Ugyan, mit beszél az ur, az isten szerelméért?” — Ugy e különösöt? Nem tehetek róla; érteni kell mindenhez. Kaliczkában a' személy is dolog.

A' kakast hallám hajnalt kukorikolni. A' jó szakályosnak az a' természete, hogy a' hajnalt megkukorikolja. Ugyan kiáltottak e illyest a' mi literaturánkban?

De már ki lett volna az? Sőt ki mondhat illyest? Ez megsértés. Irót kakasnak nevezni! — Én azt nem tettem; az csak alatta értetődik, — mint iratainkban igen és igen sok.

Némelly afrikai fejedelem a' fehér elefánt

ebének mondatja magát 's a' persa chán czím-koszorújában is jőnek olly czifraságok elő, 's mi, azokhoz képest tehetetlenek, kiknek akaratjára egy légy sem döglik meg, mi szégyenlénék literaturai kakasok lenni? Vagy tán kötelességeitül ijedünk vissza?

Szép mikor az embernek kötelessége van; minden jó abbul származik; hijányából a' roszt úgy szaporodik elő, mint nyáron a' zsiszik. Nero azért lön Neróvá, mivel nem volt kötelessége. — Vagy talám csak nem tölté be azt?

Sép mikor valaki eleget tesz rendeltetésének 's jól betölti azon helyet, a' mellyen áll, de baj van mellette, igen nagy, mert ő csak valaki marad.

Mi egy csöpp a' nagy tengerbe? mi egy valaki a' mindhez képest? Nem innét magyarázható e a' hely-betöltés helyett a' más töltés? Igen minden töltés innét magyarázható.

Ugyan fejtsék meg nekem, uraim, kétszer kettő miért négy. — De minek e' hallgatás, e' némaság? — No, nem készültek reá; más korra halasztom.

Azt mondják némellyek, csak a' nehéz dolgokat baj emelni, pedig hamisan; — melly

könnyen emelik sokan haza-iránti kötelességeiket!

A' physika azt tanítja, a' légtül üres térben minden test azon és egyenlő sebességgel esik alá, — de ez hiányos állítás, mert, ha lecsapják, az üres és telt fej is egyenlő gyorsan pottyanik le. Pedig ez csak levegőben történik? Nem, ... hibáztam.

A' ki hibázik, nem mindig hibáz, de igen, ott a' hol pénz vagy ösmeret osztatik. Vagy még itt sem, mert pénzért ösmeretet és ösmeretetért pénzt mindig kaphatni, ... „Mit? — mondja az ur egy kicsit fordítva!“ — Nem, én folytatom: — a' kinek tehát egyike van, az soha sem hibázik, — a' másikához bizonyosan elérhet.

Az emberek természete igen különbféle; némellyik mindig komor, másik mindig vig. Én csupa guny és tréfa vagyok, és nyughatatlan. Most sem hordozhatom el fejemben, hanem addig rázom, míg ki nem hull, hogy az ösmeret és pénz együtt jár. Boldogult nagyapám más véleményen volt, — azért nem akara taníttatni.

Minek is tanulna az ember? Annyit mindig tudhat, mint kell a' terített asztalhoz ülni, a' boros kancsót fölhajtani, 's a' vilá-

got világnak hagyni. És kérdem, mellyi-
künknek van nagyobb oka, a' másikon ne-
vetésre?

Az idén még a' nevetés sem diszlik. —
Kevés eső esett. Száraz földben pedig paraj,
sőt pergye sem nő.

Gondolat-szikrák.

Télelő 1834.

Ne törekedjél, az időt igen használni, mert meghánod; de az életet ne is vesztegeds, mert megsiratod.

A' középut a' boldogság utja; a' föld gyomrában fojtó a' hévség, a' bércek tetején jég és fagy uralkodik.

A' ki mohón éli életét, hamar végére jut; a' ki napjainak hasznát nem vette, együgyü.

A' világ nem szükölködik örömökben; azokat föltalálni sem mesterség; de velök okosan élni, a' bölcs dolga.

Előre törekedjél, de magad után is nézz. — A' vigyázatlan rohanás sokakat a' veszedelem szirtcsucsára vitt.

Igaz dologban soha se féltsed a' hajódat. Jobb becsületesen a' hullámok alatt nyugodni, mint becstelenség által hatalomhoz, kincshez jutni.

Az erkölcsi világban vannak törvények, iratlanul is kötelezők.

Mig virít a' rózsa, addig ne féljed a' tövisét; utóbb haszontalan lesz bátorságod.

Az ifjú szíve szerint itéli a' világot; az öreg..? — a' világ szerint a' szívét.

Ne szaladj a' könnyek elől, a' könnyekben boldogság is rejtezik.

Ha nem segíthesz a' boldogtalanon, ő könnyedet is megköszöni.

Akarat által sokat tehet az ember; akarat által mindent tehetnek az emberek.

Ha éj van, ne epekedj' a' nap után, az haszontalan esztelenség volna; hanem gyűjts apró lámpákat, — magad és tied ki vagytok segítve.

Az emberre az észet is vigyázva kössed, — mert minél esztelenebb az ember, annál nyakasabb.

A' fehérről ne kérdezd, miért nem fekete.

A' kivel beszélsz, annak szemüvegén nézz; nem egy könnyen jössz így ütközésbe.

Ne kémélj ma egy lépést, száz holnapit gazdálkodol meg rajta.

Achillesz és Homerosz ne akarj egy személyben lenni.

Ne hidd, hanem tudd, hogy kétszer kettő négy.

A' semit is kéknek láthatni.

A' nap tulsó oldalát ne nézegesd; az inensőt kormos üvegen visgald.

El se kezd a' mit becsülettel nem végez-
hetsz.

Mindnek egy kevés, egynek mind sok.

Egyért mind képtelenség; mindért egy ter-
mészetes.

Ha gyakor sebet nem akarsz kapni, egy
kissé bizodalmatlanabb légy, mint bizodalmas.

Még a' napban is van folt, annál inkább
az erkölcsben.

A' tettek becsét a' tevő helyzetébül nézd;
igy sok nagy dicséretet nevetségesen látsz
és sok vétek kivilágosul előtted.

Ma nem mind jó a' mi taval jó volt; a'
mi ma rossz, nem marad mindig rossz.

A' magát-dicsérő gyanút gerjeszt, hogy
nemtetteit dicséri.

A' legmagasabb fa árnyéka is olly homá-
lyos, mint a' legkisebbé.

A' nagy égetés a' kemény gyémántot is
elpárologtatja, hogy ne az állhatatosságot?

Keveset szólj, sokat tégy, férjfiu maradsz.

Tetteidnél az időválasztástul ha nem min-
den is, legalább igen sok függ.

Örökké nem maradhat éj.

Biztosságra nem elég a' remény.

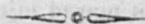
Szavábul kezd, tetteibül végezd' itélni az
embert.

Ne feszegesd, miért világít a' világ, ha-
nem nézz nála.

Madárnak a' szárny nem lyukba bujás, embernek az elme nem tespedés végett adaték.

Mi illik jobban a' rózsza keblébe, mint a' harmat-esöpp? mi ékesíti jobban a' szép nő szemét, mint a' részvétel gyöngye?

A' mi neked virágzott tavasszal, másnak érhetik meg őszszel, azért a' remény fejében gondatlan ne légy.

Egyveleg tréfák.

VI.

Télelő 1834.

G..., a' német játékszín igazgatója, irigyli a' garabonczás diákot a' budaiaktul. Egyszer valahára tehát az irigyeltetésre is került a' sor! Hálá Isten! De hát ha még okos darabban irigyeltetnék!

A' Tivolit jól festette T...i; és T...i jeles tag, mert a' festés még leányaink 's nőink szemeiben vagy inkább körén is (de csak itt ott!) fő dolog. Festetni kellene vele egy Pinduszt, 's reá a' játékszín muzsáit Apollóval együtt, hogy ezek több irigylésre méltó darabot sugnának le hozzánk alantiakhoz, sugnának meg pedig, hogy a' játékszínnek mindig telve kellene lenni, — akkor lenne ám még irigy G..., kivált ha az az ő erszényének kontójára történnék.

Kár hogy nincsen jó hanga-szerzőnk, még magam is készítettem volna a' szín dicsőségére egy dalos hős játékdarabot. Majd meg-

kérdem P...it et Compagnit, mint biztatnak, 's ha a' válosz jó lesz, akkor én is fölülök a' pegazusra. Ugy is rég nem nyargaltam már. Hanem a' nyavala közös, mi magyar írók mind vedlő félben vagyunk most, — senkinél sem megy a' röpülés igazán.

K... megkért, hogy kétszítsek neki egy állattudományt leginkább Ramisch szerint, mellyhez a' képeket ő megszerzi, hanem alig lesz belőle valami; már előttem többen mozdítottak illyent, de semire sem mentek vele. A' mi publikumunk megelégszik a' házi állatok hijányos ösmeretével, millyenek a' lud, tyuk kappan, ló, ökör, szamár, 's ha a' cserebogarat és kerti csigát még hozzá teszi, sasa 's kengyelfutója együtt van.

Az ösmeretek tára egészen megjelent, de az erszények nem látszanak igen kitarva lenni előtte. Hanem az nem lehet különben, okos dologra csak az nyithatja meg zsebét, ki az ellenkezőnek csukva tartotta. Azon fölül ki akarna miadentudó lenni, abban minden van, 's az ember rossz fáról vehetne le almát. Egy almáért pedig az édenből kirekesztetni, nem csekélység.

Nálunk a' komor ősz véget látszik vetni a' sörözésnek, már magam is borpohárhoz vagyok esténkint meghíva. Elfogadom. Ez olyan társalkodás, melly csupa épületességből

áll, szemet nem szúr, — 's embereimtől nem félhetek, hogy hazudnak.

A' Duna igen kicsin. A' Linziek kevés almát szállítottak le rajta. Burgonya is kevés termett. Nem tudom, nem tiltatik e meg a' pálinkaégetés. A' czankózók, tudom, megijednének.

A' gőzhajó a' kis viz miatt olly bizonytalanul jár, mint a' magyar iró, kinek legtanácsosabb röpülni, azon egy előre gondoskodás mellett, hogy a' hasát hagyja otthon.

De micsoda otromba viz az a' Duna, olyan széles, és néhol ollyan kevéssé mély hogy a' törpék nem legnagyobbika is átgázolhatná. A' nagyság mellett bizonyos időben illy kis mélység szokott e lenni? Ej ha magátul megásódnék a' Duna medre 's a' Tisza csavargásai egyenes folyammá csinálódnának, akkor, kivált ha gőzhajók is magoktul gyártódnának 's az úti bérek is megfizetődnének, 's tb., 's tb. — akkor beh öröm lenne keresztül szelni magyar országot nyugottul délkeletnek és déltől éjszaknak a' marmarosi bércek felé!

Hanem az roszul van, hogy a' legnagyobb várákozás mellett sem történik semi magátul

a' világon, a' mit a' mi egyenes apáink így fordítottak át önesufalódva: sült galamb nem röpül az ember szájába. Egy kísértetet kelene tennem, — tovább nem irok, meglátom hosszabb leend e' darabka, mire olvasóim kezeibe jut.

Egyveleg tréfák.

VII.

Télelő 1834.

Sokszor gondolkodtam azon, mint juthatna az ember legkönnyebben legtöbb pénzhez, és terveket csináltam magamnak, hanem... olyan sok átkozott *hanem* állta mindig az utamban, hogy végre ki sem ösmerem magamat. Gazdagon akartam házasodni, — és igen sok *hanem* gátola; nagy lotteriára tevék, a' nemtalálás egy iszonyú *hanem* leve; a' kis lotteriát gyakorlám, 's erszényem csak lapult bele. Alchymiát tanultam, munkám, pénzem, reményem füstbe ment; okosság után indulék, oknélküliségbe veszttem, mig végre tollat ragadtam, 's igazán befizettem magamnak!

Oh ha mindenki tudná, mint befizethet az ember tollal magának! K...r mindig áldozott a' hazának, 's ha élne most az új házban még nagyobb mezeje volna reá, R... ur ma holnap oda lesz, mert négy öt ezernél több tiszta nyeresége nincs évenkint; hát még H...! — De itt én nem tudok jól számolni.

Hát ha nekem volna egy folyóírásum, 's arra 3000 előfizetóm 's mind annyijátul, teszem, husz forinttal előfizetve, 60,000 forintoska jőne be, 's ha ebből 20,000 a' papiros, szedés, nyomtatás és küldés költségeire elmegy, 's 40,000 maradna meg, ebből segédcimet jól fizetve, a' egész így állana: 60,000 — (mond: minus) 20000—1200—800=38,000. Ez, nemde jó befizetés volna!?

Hanem hiszen nem minden fa megrázására hull ám le vad körte, annál kevesebbé 38,000 szem. Sokan ráztak már egyébhol 's úgy kellett elfancsalodniok, mint a' rókának a' magas szőlő gerezdektül. Mennyen hallottak és mondtak halotti énekeket mások és magok toll-szülöttire. Így nyugosznak békességgel az urban az *Aspasia*, *Nefelegtsek*, *Szemlélő*, *Orvosi Tár*, *Sas*, *Ekhó* és többi társaik, mindannyija befizetve magának vagy inkább az írójának. — De „Mezét lábou járni 's mást is ollyant látni, türhető nyomorúság“ Ezzel vigasztaljuk magunkat, és egymást.

Egyszer volt egy ember, az nem is tudta mint lön gazdag, csak csupa aranyok között találta magát... Óh annak nem volt esze... Igen, igen... Mi pedig átlátjuk, mint van, hogy az aranyakat ma holnap üstökös csillagnak nézzük... tehát...

L... egy igen szép házat varrott magának, sőt a' mint mondják a' szeretője számára is. Nemde különös mód ez a' czélhoz jutásra egy olyan időben, mikor csak a' természetes utat kiáltozzák az emberek. De vannak mások, kik házakat tapintottak öszve. Nemde ez még nagyobb mesterség, kivált ha minden tapintás egy lépés volna az örök élethez.

M... Nina férjhez megy. Ha leány volnék én is örömöstebb mennék férjhez, mint akarhová, hanem férfiú létemre hova menjek? Lányhoz?... Az nem szokás! Borházba?... Mámort találnék haza hozni! A' Gratiákhöz?... Nem tudom befogadnak e, 's még inkább hogy befogadási jogukat megösmerik e a' magyarok! Mert az volna ám szép, ha én mint a' Charisok kedveltje járnék a' hazában, és az első hidnál föntartóztatnának, hogy fizessek krajezárt, minthogy az olyan idegen privilegiumnak nálunk semi becse, semi ereje.

Igaz, házasodnom kellene. Itt a' bökkenő, itt a' buczkó, mellyben meg megbottam és nem tudám, mibe verém körmeimet. De hogyan házasodni? Kicsint venni?... Nem érdemes. Nagyot?... Talám sok barát ohajtaná. Nem, nem veszek én házat. Miért lennék különb ásiái apáinknál, kik a' sátorban is becsületes emberek voltak.

L... azt mondja, ház nem magyar szó; és

én elhiszem neki, mert pesti vagyok, hol —
 a' potiori fit denominatio. Hanem én e' sze-
 rint a' palota szó magyarságát is tagadom, ki-
 vévén ha K...i és N...ó volnék, más kevéssel.

Az irással nem boldogul az ember, mert
 csak papiroost veszteget. Innét én ajánlom
 íróinknak, hogy ezután ne írják a' gondolatai-
 kat, vagy betűiket, hanem nyomják. A' vi-
 lágon minden a' formalitástul függ, mellyet
 már K... Károly megéljenezteté. A' tapaszt-
 talatlan! Ő is csak írta a' betűket, 's csu-
 pasz maradt; más nyomta, és oldalaslag egy
 palotácskája nevedett ki a' földből.

Jegyezd meg, barátom; másnak javán is
 tanulhatni, noha apáink még a' más kárán
 sem tudtak okosulni. Ugyan mentünk e mi
 előre? Ne.. ne.. Hallgas pajtás! Bálaam
 m. halt.

Egyveleg-tréfák.

VIII.

Télelő 1834.

Janó igen tréfás ember; van esze, — nevéte mig a' gyéként el nem rántották alúla.

Az ember seminek nincs urává szánva, mert még maga ura sem lehet. Nem maga terített maga alá a' gyékényt 's rendesen akaratja ellen rántják el alúla.

Gynri ugyan azt véli, hogy annál könnyebb mások ura lenni, minél kevesebbé ura magának valaki. — Ezen véleményt magyarul vélte.

Miért van az, hogy az égő gyertya fogy? Csak hogy a' szegény irónak több kiadása legyen? — Igen, uraim, — de arra kellene törekedni, hogy a' jó irónak legyen több kiadása. Hanem ugy van, mikor a' jó író idegen világban él.

Farkas utazásai jól kelnek. — Igen, erdeinkben is ritkaság a' farkas, — annál inkább szemet szúr, ha utaz is. Ekkor már a' pil-

lantásaiért csak megadhatni egy-két pengő forintot.

Mindennek meg van az ő módja. Mióta Franklin okosíta, a' szobában is tudunk vilámoztatni, menydörgetni. 'S hát éppen csak ezt lehetne a' szobában tenni? Az volna ám a' gyöngeség! A' szobában lehet csillagokat vizgálni, fűvészkedni, állatászkodni, hadakozni és utazni. Ezen utolsót különösen ajánlom földimnek — surrogatumul.

Hamar rá virrad az emberre, mikor nem akarja; hanem mikor akarnók, beh lassan megy!

A' csigát tartják a' lasuság példájának honi állataink között, pedig hibásan, mert az vagy nyugszik vagy előre megy, de rák, uraim, a' rák!

Mibajunk a' rákkal? Jeles állat az, valahányszor vedlik a' gyomrát is elvedli 's újdon újat kap helyette. Nemde irigylendő sors volna rák lenni?

Azt hallottam, a' pegazusnak szárnyai vannak. Én azt tagadom; mert vagy nincs, vagy legfőlebb vedlik. Hanem jegyzésül mondva, nekem prozaicus szemeim vannak.

Azt mondják, a' sors mér az emberre mindent 's nem hagy válogatni a' dolgokban. Én pedig csupa szabad akaratot és választást látok, 's ennél fogva azon polczokat legmegtöltöttebben szemlélem, a' hol kevés munka sok bért terem.

De N. nagy hazafi, tudatni nem akarja, hogy munkáiért pénzt is vesz el.

A' tengeren hajókázni veszedelmes, nincsen gerenda, a' mellybe kapaszkodják süllyedéskor az ember. Azután azok az átkozott sinórok és kötelek az árboczrul, — olyan rutul sivítanak a' szélvészben.

A' fogfájás ellen legjobb szer a' fogak kihuzása. Nekem két fogam fáj, uraim, ki lesz olyan jó, 's kibuzat magának helyettem két zápfogat? „Kérem, uram, ne tessék engem a' fogával fölcserélni!“ „Nincs jól mondva, uraim; — ne tessék a' fogakat az emberrel magával fölcserélni.“

Némellyek igen szeretik a' belső gyógyszereket; mi, nemde, mindennek csak a' külsején maradjunk; még az orvoslásnak is?

És ugyan mi volhatna nálunk orvosolni való? Semi, urak, mert a' végetlenség a' semivel hajlik egy karikában öszve. Említsem e az erszényeket, hitelt, tiszakörüli utakat, grammatikákat, játékszínt, hangászatot a' budai színen? „Hagyjon föl velem, kérem, liszek, hiszek.“

Jó ha az ember hisz, még jobb mikor öneki hisznek!

